

**СПІВАЄ НАРОДНИЙ КАМЕРНИЙ ХОР «ЮВЕНТА»
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Г.С.СКОВОРОДИ**

Харків 2017

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

Васильєва О.В., Королевський В.В.

***Співає народний камерний хор «Ювента» Харківського
національного педагогічного університету імені
Г.С.Сковороди***

Навчально-методичний посібник

Харків

2017

УДК 78.087.68(477.54)

ББК 85.314.1я73

В19

Рецензенти:

– кандидат мистецтвознавства, доцент Харківської гуманітарно-педагогічної академії Халєєва О.В.;

– кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри хорового диригування ХНУМ імені І.П. Котляревського Савельєва Г.В.;

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
протокол № від

Васильєва О.В., Королевський В.В.

Співає народний камерний хор «Ювента» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Навчально-методичний посібник. – Харків, 2017. – 145с.

Навчально-методичний посібник розроблено згідно з програми навчальної дисципліни «Хоровий клас» для підготовки фахівців освітніх рівнів «Бакалавр» напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво», 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та «Магістр» спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) кваліфікації викладач диригентсько-хорових дисциплін. Видання адресоване керівникам навчальних хорів, студентам музично-педагогічних закладів.

Видано за рахунок авторів

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ©Прізвище автора Васильєва О.В., Королевський В.В.

ПЕРЕДМОВА

Хорове мистецтво – це втілена в звукові краса людської душі, жива скарбниця духовно-моральних та естетичних ідеалів народу. Протягом століть воно було провідником високого складу почуттів та думок і мало величезний потенціал у вихованні молодого покоління українців. Сьогодні хорова культура України постає у величі своєї тисячолітньої історії, де органічно представлені перлини народнопісенної творчості, шедеври духовної музики, різноманітні хорові твори українських композиторів-класиків та майстрів хорового письма нашого часу. Розмаїття хорових жанрів, виконавських течій і напрямів висуває перед сучасними хоровими колективами та їх керівниками безліч завдань, вирішення яких можливе за умови ґрунтовної фахової підготовки хорових диригентів та вчителів музичного мистецтва. Саме на них, як керівників шкільного хору, покладається турбота про долю молодого покоління, створення духовного середовища, необхідного для формування гармонійної особистості майбутнього громадянина України. Разом з тим, на тлі послаблення уваги масмедіа до академічної музики, у сучасному молодіжному середовищі спостерігається негативне ставлення до хорового мистецтва, однобічне уявлення про хор як примітивне і колективно-усереднювальне явище.

У циклі професійно-орієнтованих дисциплін навчальний курс «Хоровий клас» займає особливе місце у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва. Спів у навчально-концертному хоровому колективі сприяє як розвитку професійних якостей, так і вдосконалює їх духовно-моральну і емоційно-естетичну сферу. Практика роботи студентських хорових колективів, особливо вищих педагогічних навчальних закладів, потребує ретельного вивчення і опанування. На ваш розсуд пропонується узагальнення багаторічного досвіду діяльності Народного камерного хору «Ювента» Харківського національного педагогічного університету.

Камерний хор «Ювента» під керівництвом доцентів кафедри теорії та методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя музично-педагогічного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди В.В. Королевського і

О.В. Васильєвої, концертмейстера Т.О.Королевської вважається одним із провідних колективів Слобожанщини.

Хор засновано у 1995 р. за ініціативою та підтримкою ректора ХНПУ ім. Г.С. Сковороди академіка І.Ф. Прокопенка та проректора з виховної роботи професора Г.В. Троцько. На теперішній час до його складу входять студенти, викладачі та співробітники всього університету. Камерний хор «Ювента» веде активну творчу діяльність у стінах рідного університету та за його межами. Він неодноразовий переможець щорічного фестивалю аматорських хорових колективів «Студентська весна», постійний учасник концертних заходів, що організовуються міською та обласною держадміністрацією: «Вища школа – кращі імена», «Вчитель року», «Дні слов'янської культури на Слобожанщині» та інші.

Справжньою подією у творчому житті колективу стала участь у всеукраїнському фестивалі хорової духовної музики, присвяченого 250-річчю Дмитра Степановича Бортнянського (2001 р.), що зробило колектив постійним учасником Різдвяних та Великодніх концертів духовної православної музики, які кожен рік проводяться Харківською обласною філармонією і Харківською єпархією.

Камерний хор міцно тримає планку художньої переконливості, що дозволило йому у 2005 р. стати переможцем хорового фестивалю серед самодіяльних хорових колективів «Перемога – 60».

За період свого існування колектив оволодів різноманітними стильовими напрямками хорового виконавства. Репертуарна спрямованість колективу визначається трьома головними напрямками: хори а capella, що охоплюють твори українських композиторів класиків (Д.С. Бортнянського, А.Л. Веделя, К.Г. Стеценка, М.Д. Леонтовича); вокально-симфонічні твори російських та західноєвропейських композиторів (Ш. Гуно, Ф. Шуберта, С.І. Танєєва, Г.В. Свиридова), а також хорові твори слобожанських авторів (А. Гайденка, М. Кармінського, Т. Кравцова).

Камерний хор плідно співпрацює з відомими колективами Харкова у ювілейних та пам'ятних концертах видатних хорових діячів Слобідського краю.

За останні роки Народний камерний хор неодноразово ставав лауреатом обласного фестивалю «Студентська весна» (2005-2017 рр.). Одержав першу премію на обласному конкурсі: «Перемога-60» (2005 р.). Брав участь у міських заходах: концертах до Дня конституції (2006 р.), «Вища школа – кращі імена» (2005 р., 2007 р.), концерті пам'яті Ю.І. Куліка (2007 р.), творчому вечорі з нагоди 25-річчя творчої діяльності Н.А. Белік (2007 р.), ювілейному вечорі пам'яті Б. Чічібабіна (2008 р., 2013р.), концерті до Дня Святого Валентина (2008 р.), урочистостях з нагоди відкриття ювілейного книжкового фестивалю (2008 р.), III фольклорному фестивалі «Чарівне намисто» (2009 р.), міжнародному фестивалі «Харківські асамблеї» (2009 р.), VI Всеукраїнський хоровий конкурсу імені Миколи Леонтовича(2010), у концертних заходах Харківської обласної філармонії «Хорошоу»(2012), культурній програмі до Євро 2012, Фестивалі православної музики «Покровские коло кола» (2013р.), заході міністерства культури України та харківської ОДА до 200-річчя з дня народження Т.Г.Шевченка «Сім'ї вольній новій» (2013р.).

Камерний хор «Ювента» приймає участь у всеукраїнських хорових конкурсах. Серед них: Всеукраїнський фестиваль Вокально-хорового мистецтва вищих педагогічних закладів з нагоди 175-річчя КНПУ ім. М. Драгоманова (2010), VI Всеукраїнський хоровий конкурсу імені Миколи Леонтовича(2010), VII Всеукраїнський фестиваль-конкурс хорового мистецтва, присвяченого 20-й річниці незалежності України (2011); фестиваль-конкурсі ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Арт-домінанта» (2013р., 2014р.).

У 2000 р. за досягнення у розвитку самодіяльної художньої творчості, високий рівень виконавської майстерності, активну роботу з культурного обслуговування населення камерному хору «Ювента» ХНПУ

імені Г.С. Сковороди присвоєно почесне звання «Народний самодіяльний колектив профспілок України». Через кожні 3 роки колектив підтверджує високе звання «народний» на творчих звітах з новими яскравими програмами.

2010 рік став важливою віхою в історії хорового колективу. У квітні цього року камерний хор «Ювента» став лауреатом II ступеня VI Всеукраїнського хорового конкурсу імені Миколи Леонтовича.

Новим творчим досягненням хору «Ювента» стала участь у II Всеукраїнському фестивалі-конкурсі хорового мистецтва, присвяченого XX-річчя незалежності України, який проходив з 26 по 28 травня 2011 року.

Творчим здобутком у конкурсному змаганні став диплом II ступеню та звання лауреату фестивалю.

Поряд з конкурсно-концертною діяльністю камерний хор є творчою лабораторією для захисту дипломних і магістерських робіт і постійно бере активну участь у загально університетських заходах. На сьогодні камерний хор здатен працювати у різних стилях та жанрах хорового мистецтва.

ВІНОЧОК

Обробка Г.М. ДАВИДОВСЬКОГО
(1866-1952)

Andante ♩ = 80

S
A

I по той бік го - ра, і по сей бік дру - га, по - між ти - ми

T
B

Meno mosso

pp

molto

5

кру-ти-ми го-ра-ми я - сна - я зо - ря, по-між ти - ми кру-ти-ми го -

pp

molto

Allegro ♩ = 160

f

9

ра - ми яс - на - я зо - ря. Дуб на ду - ба по - хи - лив - ся,

rit.

ten.

f

12

ле - тів ко-мар тай у - бив - ся, дуб на ду - ба по - хи - лив - ся, ле - тів ко-мар та й у - бив - ся,

f

15 *f*

ой де ж там, де ж там, де ж там, ле - тів ко - мар та й у - бив - ся,
ой де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, та й у - бив - ся,

17

ой де ж там, де ж там, де ж там, ле - тів ко - мар та й у - бивсь.
ой де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, де ж, та й у - бивсь.

19 *Meno mosso* $\text{♩} = 80$
p dolce

Звід-кіль і- деш, чо- ло - ві - чень - ку?
"Із коррр- чми."

23 *p* *Più mosso* $\text{♩} = 208$

Що ж ти не- сеш, чо- ло - ві - чень ку?
"Куль со-ло- ми"

27 *f*

А що в тім ку - лі? Че - ре-вич- ки ку - мі? Ку - ма сі - ла, роз-вер - ті - ла,

30 *sf*

та й на ку - ма по - гля - ді - ла. Гей, кум - чи - ку, чи - ку, ти го - луб - чи - ку, чи - ку,

sf

33

чи - ку, чи - ку, чи - ку, чи - ку, чи - ку, чи - ку, чи - ку, чи - ку, ти час - ті - ше хо - ди,

36 *p rit.* *pp* **Vivo** *f*

та й ні - ко - му не ка - жи!.. Зі - брав бать - ко кум - па - ні - ю
Бі - жить Ган - на ще й Те - тя - на

p rit. *pp* *f*

40 *sf* *pp*

не - ве - лич - ку, а - ле чес - ну, гей! Кар - па, Глі - ба і Де - м'я - на,
стра - щать бать - ка Ку - пе - р'я - на, гей! Бі - жить Ган - на ще й Да - нил - ко:

sf *pp*

43 *cresc. poco a poco*

Пав - ла, Гри - ця і І - ва - на, Яць - ка, Стець - ка і Гав - ри - ла,
"Ті - кай, тат - ку, ку - ди вид - ко, - ось ма - му - ся йде, всім бу - де!"

cresc. poco a poco

45

p

і Ки - ри - ла і Да - ни - ла, Пет - ра, Мит - ра і Ар - хи - па,
Од - ні ка - жуть: "Схо - вай - мо - ся", дру - гі ка - жуть: "При - знай - мо - ся",

47

mf *f*

Хо - му, Лев - ка і Та - ра - са, Гаррр - ра - си - ма, О - па - на - са, Мак - си - ма, О - мель - ка
о - дин ка - же: "Си - дім ти - хо", дру - гий ка - же: "Бу - де ли - хо", а Ку - пе - р'ян ка - же:

50 **Meno mosso**

f

ще й Те - реш - ка.
"Я - кось то та бу - де", а Ку - пе - р'ян ка - же:

53

ff *pp*

"Я - кось то та бу - де, та бу - де."

І НЕБО НЕВМИТЕ

Вірші Т. ШЕВЧЕНКА

Т. КРАВЦОВ

Помірно

S *p* І не-бо не-вми - те, і за-спа-ні хви - лі, і по-над бе - ре-гом геть-

A *p* І не - бо, і хви - лі, і по-над бе - ре-гом геть

T *p* І не-бо не-вми - те, і хви - лі, і по-над бе - ре-гом геть-

B *p* І не-бо не-вми - те, і за-спа-ні хви - лі, і по-над бе - ре-гом геть

4 геть, не - на - че п'я - ний, о - че - рет

геть, не - на - че п'я - ний, о - че - рет

геть, не - на - че п'я - ний, о - че - рет без

геть, геть-геть, не - на - че п'я - ний, о - че - рет, о - че-рет без

7 без віт-ру гнеть-ся. *p* Бо - же ми-лий, *cresc.* Бо - же ми-лий,

без віт-ру гнеть-ся. *p* Бо - же ми-лий, *p* Бо - же ми-лий,

віт - ру гнеть-ся. *p* Бо - же ми-лий, *p* Бо - же ми-лий,

віт - ру гнеть-ся. *p* Бо - же ми-лий, *p* Бо - же ми-лий,

13

Схвильовано

ff

Бо - же ми - лий...

f

Бо - же ми - лий... Чи дов - го бу - де ще ме - ні в о -

f

Бо - же ми - лий... В о -

Бо - же ми - лий... Чи дов - го бу - де ще ме - ні, чи дов - го ще

18

f

В о - цій не - зам - кну - тій тюр - мі, в о - цій тюр - мі, по - над о - цим нік -

цій тюр - мі, тюр - мі, в о - цій тюр - мі нік -

цій не - зам - кну - тій тюр - мі в о - цій не - зам - кну - тій тюр - мі, по - над о - цим нік -

в о - цій тюр - мі в о - цій тюр - мі нік -

23

Повільніше

Помалу

p

чем - ним мо - рем ну - ди - ти сві - том? Не го - во - рить, не го -

p

чем - ним мо - рем ну - ди - ти сві - том? Не го - во - рить, не го -

p

чем - ним мо - рем ну - ди - ти сві - том? Не го -

p

чем - ним мо - рем ну - ди - ти сві - том? Не го -

Темпо I

во - рить. Мов - чить. Мов - чить і гнеть - ся, мов жи - ва, в сте -

во - рить. Мов - чить. Мов - чить і гнеть - ся в сте -

во - рить. Мов - чить. Мов - чить і гнеть - ся мов жи - ва, в сте

во - рить. Мов - чить. Мов - чить тра -

пу по - жов - кла - я тра - ва, не хо - че прав - донь - ки ска - зать.

пу тра - ва не хо - че ска - зать, не

пу по - жов - кла - я тра - ва, не хо - че ска - зать, не

ва мов - чить,

А біль - ше ні в ко - го спи - тать.

хо - че ска - зать. А біль - ше ні в ко - го спи - тать.

хо - че ска - зать. А біль - ше ні в ко - го спи - тать, спи - тать.

ні в ко - го спи - тать, спи - тать.

ЗЕЛЕНИЙ ВІТЕР У САДУ

Вірші В. СОСЮРИ

Т. КРАВЦОВ

Allegretto

Музична партитура для сопрано (S), альту (A), тенору (T) та басу (B). Темп: **Allegretto**. Ключ: $\text{B}\flat$. Метр: C .

Сопрано (S): Ду, ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Альт (A): Ду, ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Тенор (T): *тр* Зе-ле-ний

Бас (B): -

5

Сопрано (S): ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Альт (A): ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Тенор (T): ві-тер у са - ду на зо-ло - ту за-грав ду - ду, ду -

Бас (B): *тр* у са - ду

9

Сопрано (S): ду, ду, і так гра-цій - но між кві - ток пі-шли ме-

Альт (A): *тр* ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Тенор (T): ду, ду, ду, ду, ду, ду,

Бас (B): ду, ду, ду, ду, ду, ду,

13

те - ли-ки в та-нок. *mf* *p dolce* Зе-ле-ний о-дяг-ла ві-

ду, ду, ду, ду. *mf* *p dolce*

ду, ду, ду, ду, ду, ду. Зе-ле-ний о-дяг-ла ві-

mf

17

нок бе-різ-ка ніж-на і струн-ка. *mf*

Ду, *mf*

Ду, *mf*

Ду, *mf*

Ду, *mf*

20

mf Во-на й со-бі пі-шла б в та-

ду, ду, ду. Во-на

ду, ду, ду. Во-на й со-бі пі-шла б в та-

ду, ду. Во-на

23 *mp* *ritard.* *f* **Meno mosso**

но́к, а - ле ко - рін - ня не пус - ка... А...
ritard. *f*
 пі - шла б в та - нок не пус - ка...
mp *ritard.* *f*
 нок, а - ле ко - рін - ня не пус - ка... А...
ritard. *f*
 пі - шла б в та - нок не пус - ка...

27 *rit.* **Tempo I** *mp*

Зе - ле - ний
rit.
rit. *p*
 Ду,
rit. *p*

31 *rit.* *pp*

ві - тер у са - ду на зо - ло - ту за - грав ду - ду.
mp *rit.* *pp*
 у са - ду
rit. *pp*
 у са - ду зо - ло - ту за - грав ду - ду.
rit. *pp*

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР

Українська народна пісня

Обробка А. ГАЙДЕНКА

Moderato

Щед - рий ве-чір, доб-рий ве-чір, доб - рим лю-дям на здо-ров'-я!

S
A

T
B

Щед - рий ве-чір, доб-рий ве-чір, доб - рим лю-дям на здо-ров'-я!

Щед - рий ве-чір лю-дям на здо-ров'-я!

Щед - рий ве-чір, доб-рий ве-чір доб - рим лю - дям на здо-ров'-я!

Ой, на здо - ров' я!

Ту ру ру ру ру ру ру ту ру ру ру ру ру ру

17 *rit.* **a tempo**

ту ру ру ру ру ру ру. Щед - рий

21 *f*

рий ве - чір доб - рим лю - дям на здо-ров' - я!
ве - чір, доб-рий ве - чір

24 *p* *cresc.*

да да да да да да да ду ду ду Ой! Ду...

27 *f*

ду ду ду ду ду. Щед - рий ве - чір, доб-рий ве - чір
Щед - рий ве - чір, доб - рий ве -

30

доб - рим лю - дям на здо - ров' - я,
 чір доб - - - рим лю - дям на здо -

32

доб-рим лю - дям на-здо-ров' - я! щед-рий ве - чір, доб-рий ве - чір!
 ров' - я, доб - рим лю - дям на здо - ров' - я! Ве - чір!

36

А...

40

Щед - рий ве - чір! Гой! Щедрий ве - чір!
 Добрий вечір,

ОЙ НА ІВАНА КУПАЛА

Українська народна пісня

Обробка І. БІДАКА

Повільно

S solo *p* 1. Ой на І - ва - на та й на Ку - па - ла

S *mf* На І - ва - на та й на Ку - па - ла. *p* На І - ва - - - на

A *mf* На І - ва - на та й на Ку - па - ла. *p* На І - ва - - - на

T *mf* На І - ва - на та й на Ку - па - ла. *p* На І - ва - - - на

В *mf* На І - ва - на та й на Ку - па - ла. *p* На І - ва - - - на

На,

5 там дів - чи - нонь - ка кві - ти зби - ра - ла.

дів - чи - нонь - ка

зби - ра - ла, кві - ти зби - ра - ла,

на Ку - па - ла кві - ти зби - ра - ла,

8 2. Ой сві - ти, сон - це,

в пу - чеч - ки кла - ла, до річ - ки нес - на, в во - ду пус - ка - ла.

Ой *tr*

12 сві - ти та не грій. Щоб мій ві - но - чок та й не зго - рів.

сві - ти, не грій. Щоб ві - но - чок не зго - рів,

сві - ти та не грій.

15

щоб мій ві - но - чок жи - вим зо - став - ся, щоб ми - лень - ко - му в ру - ки ді - став - ся.

19

SI
SII

3. Ой на І - ва - на та й на Ку - па - ла там дів - чи нонь - ка кві - ти зби - ра - ла.

AI
AII

23

Кві - ти зби - ра - ла, до рі - чень - ки йшла. Ой на І - ва - на

S
A

Мм...

T
B

26

та й на Ку - па - ла.

на І - ва - на та й на Ку - па - ла. *pp*

pp

НЕ СХОДИЛО ВРАНЦІ СОНЕЧКО

Українська народна пісня-плач

Обробка І. БІДАКА

Solo

1. Не схо-ли-ло вран-ці со-неч-ко, хтось пос-ту-кав у ві - ко-неч-ко,
 5 ві-ко-неч-ко від-чи - ня - ло- ся, я мо-ло-да ди-ву - ва - ла- ся.
 9

2. При - ле-ті-ла дріб-на пта-шеч-ка, чи то пташ-ка ще-бе - ту-шеч-ка,
 S A *pp* *ten.* А... У...
 13 чи то пташ-ка ще-бе - ту-шеч-ка *pp* *ten.* А... чи ко-за-чень-ко-ва ду-шеч-ка?

17
 S I
 S II 3. Ой, ус-та-ну я ра - не-сень-ко, тай у-ми-ю-ся бі - ле-сень-ко
 A I
 A II Ой, ус - та - ну ра - не - сень - ко,
 21 в по-лі сон тра-ву я рва - ти му, сво-ї до-лень-ки пи - та - ти - му
 в по - лі рва - ти му, сво - ї до - лі пи - та - ти-му

25 *ff*

4. Не цві-ти сон зіл-ля я - ро - є, не щас-ли-во - є, без-доль-но - є

29 *spp*

над ко-ха-неч-ком ми - ле-сень-ким, ко-за-чень-ком мо-ло-де-сень-ким.

33 Solo

5. Йо - го ру-чень-ки край кру-чень-ки, а ні-жень-ки край до - рі-жень-ки,

37 *f*

піс-ком о-чень-ки за - си - па - ні, а в го-лі-вон-ці сон зіл-ляч-ко.

41 Solo

А... А...

p 6. Ой, ус-та-ну я ра-не-сень-ко, тай у-ми-ю-ся бі-ле-сень-ко

45

А...

по-ле-ті-лаб я в да-ле-кий край до ми-ло-го на швид

48

кий Ду-най, Ду-най!

на швид - кий Ду-най,

СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ

Вірші Т. ШЕВЧЕНКА

М. ЦОЛОЛО

Помірно

S
A

p

Сон-це за - хо - дить, го - ри чор - ні-ють, пта-шеч-ка тих - не, по - ле ні -

T
B

p

Сон-це, го - ри чор - ні-ють,

8

мі - є, ра-ді-ють лю - ди, що од по - чи-нуть, а я див-лю-ся і сер-цем

Più animato

16

ли-ну в тем-ний са - до - чок на Ук-ра-ї - ну. Ли-ну я, ли - ну, ду-му га-

Ли-ну я, ду-му га-

24

да - ю, і ні - би сер - це од - по-чи - ва - є. Чор-ні - є по - ле, і гай, і

да - ю, Чор-ні - є

32 *mf*

го-ри, на си-не не - бо ви-хо-дить зо-ря. Ой зо-ре, зо - ре! і сльо-зи

mf

Ой зо - ре!

40

ка-нуть. Чи ти зій - шла вже і на Ук - рай- ні? Чи о - ці ка - рі те-бе шу -

48 *f*

ка-ють на не - бі си нім? Чи за - бу - ва-ють? Ко-ли за - бу - ли,

f

55 *ppp*

бо-дай за - сну - ли, про мо - ю до- лень-ку щоб і не чу - ли.

ppp

ПОБАЖАННЯ

М. ЦОЛОЛО

(♩ = ♩)

S
A

Віль - но - ї ма - те - рі сла - ві - ї ді - ти, я по - ба -

T
B

6

жа - ю щоб з ва - ми бу - ло сон - це і шас - тя на мно - гі - ї

12

лі - та і ма - те - рин - ське дбай - ли - ве теп - ло. Зла - го - ди,

18

ми - ру, жит - тя без скор - бо - ти, здій - снен - ня всіх спо - кон -

23

віч-них на-дій, ши-ро-ї прав-ди, нат-хнен-ня, тур-бо-ти,

29

вті-лен-ня сер-цем о-спі-ва-них мрій. Я по-ба-жа-ю щоб

35

у-смі-шка ши-ра ся-я-ла со-няч-ним світ-лом на тих,

41

з ким із Лю-бо-в'ю На-ді-я і Ві-ра

45

бу-дуть зав-жди, як свя-тий о-бе-ріг.

СВЕТЕ ТИХИЙ

Н. ЦОЛОЛО

♩ = 50-52

S A

Све - те ти - хий свя - ты - я сла - вы Без -

T B

Без -

5

смерт-на-го От - ца Не - бе - сна- го

смерт-на-го От - ца Не - бе - сна- го

Не-бе-сна- го Свя- та - го Бла-

смерт-на-го От - ца Не - бе- сна- го Свя- та - го Бла-жен-на-го, Свя-

11

И - и - су - се Хри - сте, при-

жен - на - го И - и - су - се Хри- сте

та - го Бла-жен-на- го И - и - су - се Хри- сте, при-

17

шед - ше на за-пад солн-ца, ви-дев-ше свет ве - чер-ний

ви - дев-ше свет ве - чер-ний

ви-дев-ше свет ве - чер-ний

шед- ше на за - пад солн-ца, ви - дев-ше свет ве - чер-ний, по -

24 по-ем От - ца, Сы - на, Свя-та - го Ду - ха Бо -

по-ем От-ца, Сы - на и Свя-та - го, Свя-та-го Ду-ха Бо -

ем От - ца, по-ем От - ца, Сы - на и Свя - та - го, Свя - та-го Ду-ха Бо -

31 га. *f* га. До - сто - ин е - си во вся вре-ме - на пет бы - ти гла-сы пре-по- *rit.*

га.

38 доб - ны - ми. *A tempo* *p* Сы - не Бо - жий, жи - вот да - яй,

44 *f* тем же мир тя сла - вит, *tr* *rit. e dim.* тем же мир тя сла - вит.

f *tr*

НЫНЕ ОТПУЩАЕШИ

М. ЦОЛОЛО

Посвящается

Павлу Петровичу Герасимову

Покойно

tr

1

T solo

Ны - не от - пу - ща - е - ши ра - ба Тво - е - го, Вла - ды - ко, ра -

6

2

3

4

5

ба Тво - е - го по гла - го - лу Тво - е - му с ми - ром,

6

13

Più mosso

f

я - ко ви - де - ста о - чи мо - и спа - се - ни - е Тво - е, е - же е - с ми - ром, я - ко ви - де - ста спа - се - ни -

18 7

си у - го - то - вал пред ли - цем всех лю - дей.

mf 8 **A tempo**

Свет во от - кро - ве - ни - е, во

е всех лю - дей.

p Свет во от - кро -

24 **9** **10** **11**

от - кро-ве-ни-е я - зы - ков, и сла - ву лю - дей Тво - их, Из-ра - и -

ве - ни - е, и сла - ву лю - дей Тво - их, Из-ра - и -

29

12

13

ля, Из - ра - и - ля, Из - ра - и - ля.

p

pp

ля, Из - ра - и - ля, Из - ра - и - ля.

p

pp

МАЛОЕ СЛАВОСЛОВИЕ

М. ЦОЛОЛО

Оживленно

S
A

А - минь. Сла - ва в выш - них Бо - гу и на зем - ли мир, в че - ло -

6
rit. *mf*
ве - цех бла - го - во - ле - ни - е. Сла - - - ва, сла - - - ва, в че - ло -

10
rit. *p*
ве - цех бла - го - во - ле - ни - е. Сла - - - ва, сла - - - ва, в че - ло -

14
p
ве - цех бла - го - во - ле - ни - е. Го - спо - ди, уст - не мо - и от - вер - зе - ши, и ус -

19
Гос - по - ди, уст - не от - вер - зе - ши, тво - ю.
f
та мо - я воз - вес - тят хва - лу, хва - лу тво - ю. Гос - по - ди, уст - не мо - и от - вер - зе -

24
ши, и ус - та мо - я воз - вес - тят хва - лу, хва - лу тво - ю.

ВСЕ УПОВАНІЕ МОЄ

З поеми Т.Г. ШЕВЧЕНКО "МАРІЯ"

М. ЦОЛОЛО

Не швидко

S
A

T
B

p

Все у - по - ва - ні - є мо - є на те - бе, мій є - ди - ний

на ми - ло - сер - ді - є тво - є,

5

ра - ю, на ми - ло - сер - ді - є тво - є все у - по - ва - ні - є мо -

p

9

є, на те - бе, ма - ти, воз - ла - га - ю. Свя - та - я

Piu animato
pp

p на те - бе, ма - ти воз - ла - га - ю.

12

Си - ло всіх свя - тих, Пре - не - по - роч - на - я, Бла -

Пре - не - по - роч - на - я, Бла -

15 *mf* *p dolce*

га - я! Мо - лю - ся, пла - чу - і ри - да - ю: Воз-зри, Пре -

га - я! *mf* *p*

18 *mp Piu mosso* *Agitato*

чис - та - я, на їх, о - тих о - кра - де-них, слі - пих не -

mp

21 *poco crescendo*

воль - ни-ків. По - дай їм си - лу, - Тво-йо - го му - че-ни - ка

24 щоб хрест-кай - да - ни до-нес - ли до

Си - на, щоб хрест-кай - да - ни до - нес - ли до са - мо -

27 са - мо-го, са - мо - го кра - ю.

го, са - мо - го кра - ю. До-стой-но пе - та - я, бла -

30

га - ю! Ца - ри - це не - ба і зем - лі! Вон -

V

33 *poco ritenuto*

ми їх сто - ну і по - шли бла - гий ко - нець, о Все - бла -

36 **Темпо I** *pp* **A** я не - злоб - ний вос - по - ю, як про - цві -

га - я. **A** я не - злоб - ний вос - по - ю,

pp

39 тут у - бо - гі се - ла, *p*

псал - мом і ти - хим і ве -

як про - цві - тут у - бо - гі се - ла, *p*

42 *molto ritenuto*

се - лим свя - ту - ю до - лень - ку тво - ю.

се - лим свя - ту - ю до - лень - ку тво - ю.

AVE, MARIA

М. КАРМИНСКИЙ

Moderato ♩ = 84

p

S A

A - ve, Ma - ri - a, gra - zi - a ple - na. A - ve, Ma - ri - a

T B

p

7 *mp* *p*

a - - Do - mi-nus te - cum, A - ve, Ma - ri - a, Be - (e)-ne-

14 *p* ♩ = 96 **poco più mosso**

dic - ta Ma - ri - a. San - cta, Ma - ri - a, Ma - ter

20 ♩ = 100 *mp* *mf* **Con passione** *f* ♩ = 108

S

De - i, San - cta, Ma - ri - a, Ma-ter De - i, San - cta, Ma -

A

mp *mf*

26

ri - a, o - ro - pro - no - bis, San - cta Ma - ri - a,

31 *mf* $\text{♩} = 100$ **ritenuto** *dim.*

Ma - ter De - i, o - ro - pro - no - bis, Ma - ter De - i.

37 **Tempo primo** $\text{♩} = 86$ *p* *poco*

A - ve, Ma - ri - a, gra - zi - a ple - na. A - ve, Ma - ri - a,

43 *mp* *p*

a - Do - mi - nus, te - cum, A - ve, Ma - ri - a,

49 **largando** $\text{♩} = 76$ *mp* *p* **ritenuto**

Be - (e) - ne dic - ta Ma - ter De - i, a - men, a - men.

БЛАГОДАРЕНИЕ ГОСПОДУ

М. ЦВЕТАЕВА

М. КАРМИНСКИЙ

Аранжировка для см. хора

В. Палкина

Sostenuto

p

S
A
T
B

Бла-го-да-рю, о Гос-подь, за о-ке-ан и за су-шу, и за пре-лест-ну-ю

Бла-го-да-рю, о Гос-подь, за о-ке-ан и за су-шу, и за пре-лест-ну-ю

Бла-го-да-рю, о Гос-подь, за о-ке-ан и за су-шу, и за пре-лест-ну-ю

8 *p o s o c r e s c e n d o*

f

плоть и за бес-смерт-ну-ю ду-шу, и за го-ря-чу-ю кровь, и за хо-лод-ну-ю

плоть и за бес-смерт-ну-ю ду-шу, и за го-ря-чу-ю кровь, и за хо-лод-ну-ю

p o s o c r e s c e n d o *f*

15

p

во-ду, бла-го-да-рю за лю-бовь, бла-го-да-рю за по-го-ду.

p

во-ду, бла-го-да-рю за лю-бовь, бла-го-да-рю за по-го-ду.

p

МУЗЫКА

Стихи Б. ЛЕВИНА

Музыка А. КАЛНЫНЯ

Maestoso

m. d.
m. s.
f

m. d.

5

11 ***f***

S

Воз-дух об - нял все под-не - бе - съе, воз-дух об - нял все под-не - бе - съе.

A

11

15

S

A

За-зве-ни, ве - сен-ня-я пес - ня, за-зве-ни, ве - сен-ня-я пес - ня,

19

S

A

как звуч-на и при - зыв - на ме - ло - ди-я. Му - зы - ка,

Припев

23

S

A

му - зыка, про - бу - ди нас к жиз-ни, му - зыка, о - жи - ви сво - е - ю

27

S све - же-стью ра - дост-ной, у - трен-ней, му - зы -

A

27

T 31 8 *f* (tenori primi) Мир на-пол - нен

B 31 8 *f* (bassi primi)

31 *m. a.* *m. s.* *f*

T 36 8 3 3 сол-неч-ным све-том, мир на-пол-нен сол-неч-ным све-том, пла-ме-ней, сим -

B 36 3 3

36

40

Т 8

фо-ни-я ле-та, пла-ме-ней, сим - фо-ни-я ле-та, как теп-ла и лу -

В

40

8vb

(tutti)

44

Т 8

Припев

чис - та ме - ло - ди - я. Му - зы - ка, му - зы - ка,

В

44

8vb

48

Т 8

о - то-грей нам серд-це, му - зы-ка, о - сле-пи сво-им си - я - ни-ем,

А...

В

48

52

T 8 му - зы - ка, му - зы - ка, му - зы - ка.

B

52

f

57

S *mf* 3

T 8 *mf* A... 3 3

B *f* 3

Во - ды дрем - лют сном си - рот - ли - вым,

57

61

S

T

B

во - ды дрем - лют сном си - рот - ли - вым, пла - чет о - сень ти - хим мо - ти - вом,

61

65

S

T

B

Как неж - на и про - тяж - на ме -

Как неж - на и про - тяж - на ме -

пла - чет о - сень ти - хим мо - ти - вом.

65

69

S

ло - ди - я. А...

T

ло - ди - я. Му - зы - ка, му - зы - ка, о - пе - чаль нам ду - шу,

B

69

73

S

му - зы - ка, на - по - и сво - е - ю пре - ле - стью, му - зы - ка, -

T

му - зы - ка, на - по - и сво - е - ю пре - ле - стью, му - зы - ка, -

B

73

77

S

му - зы - ка.

T

8

му - зы - ка, - му - зы - ка.

B

77

m. d.

m. s.

82

S

Зем-лю сне - гом ку - та - ет бе - лым, зем-лю сне - гом

T

8

B

82

86

S

ку-та-ет бе-лым, пой, при-ро-да, зимним напе-вом, -пой, при-ро-да;

T

8

B

90

S

зим-ним на-пе-вом, как чис-та и хрус-талб-на ме-ло-ди-я.

T

8

B

90

94 *mf* у - спо - кой нам ра - зум, му - зы - ка,
Му - зы - ка, му - зы - ка, *mp*

8

98 о - се - ни сво - ей про - хла - до - ю.
Му - зы - ка, му - зы - ка,

8

102 *mf*

S му - зы - ка. А...

T *mf* А...

B *mf*

107

S

T

B

107

8va-

ЛЕТІЛА ЗОЗУЛЯ

Українська народна пісня

Обробка Ю. КУЛІКА

S

p 1. Ле - ті - ла зо-зу - ля та й ста - ла ку-ва - ти, ой то ж не зо-зу - ля,
mf 2. Ой то ж не зо-зу - ля, то рід - на - я ма - ти, во - на при-ле - ті - ла

A

то - рід - на - я ма - ти, ой то ж не зо-зу - ля, то - рід - на - я ма - ти.
 доч - ку ря-ту-ва - ти, во - на при-ле - ті - ла доч - ку ря-ту-ва - ти.

7 *f* Аа - - -
 3. Як - би ма-ти зна - ла, ой! Во - на б пе-ре-да - ла

3. Як - би ма-ти зна - ла, я - ка мо-я бі - да, во - на б пе-ре-да - ла

10 *p*
 го - роб - чи-ком хлі - ба, во - на б пе-ре-да - ла го - роб - чи-ком хлі - ба.

13 *ff* *sp*
 4. Го - роб - чи-ком хлі - ба, го - луб - ко-ю со - лі, ой, ма - мо, ой, ма - мо,
ff *sp*
 Ой, ма - мо, ой, ма - мо,

16 *p rit.*
 як важ - ко без до - лі. Ой, ма - мо, ой, ма - мо, як важ - ко без до - лі.
p rit.
 як - важ - ко без до - лі. Ой, ма - мо. ой, - ма - мо, як важ - ко без до - лі.

ЗИМА

Стихи А. БЕЛОГО

П. ЯРОВИНСКИЙ

Allegretto

Soprano

Alto

Tenor

Bass

p

Сне - га си-ней,

сне - га ту-ман - ней,

p

Сне - га си-ней,

сне - га ту-ман - ней,

p

Сне - га си-ней,

сне - га ту-ман - ней,

p

Сне - га си-ней,

сне - га ту-ман - ней,

S

A

T

B

4

вновь ос - ве-жен - ней,

вновь ос - ве-жен - ней

ды - шим мы.

вновь ос - ве-жен - ней,

вновь ос - ве-жен - ней

ды - шим мы.

вновь ос - ве-жен - ней,

вновь ос - ве-жен - ней

ды - шим мы.

вновь ос - ве-жен - ней,

вновь ос - ве-жен - ней

ды - шим мы.

7

S *f* Лю - блю де-рев - ню, *p* лю - блю де-рев - ню, *f* ве - чер ран - ний

A *f* А... *p* А... *f* А...

T *f* (с закр. ртом) *p* *f*

B *f* (с закр. ртом) *p* *f*

10

S *ff* и грусть се-реб - ря-ной зи - мы. *rit.* **A tempo** *p* Ли-цо из-ре-жет

A *ff* (с закр. ртом) *rit.* *p*

T *ff* *rit.*

B *ff* *rit.* Ли-цо из-ре-жет

14

S ве - тер рез - кий, про - хле-щет хла - дом, про - хле-щет хла - дом

A ве - тер рез - кий, про - хле-щет хла - дом, про - хле-щет хла - дом

T ве - тер рез - кий, про - хле-щет хла - дом, про - хле-щет хла - дом

B

17

S *f* *p*
вглубь ал - лей, ло - ма - ет хреп - ки - е, ло - ма - ет хруп - ки - е

A *f* *p*
А...
(с закр. ртом)

T *f* *p*
вглубь ал - лей.

B *f* *p*
(с закр. ртом)

20

S *f* *ff* *p sub.* *rit.* **A tempo** *f*
под - вес - ки ле - дя - ных звон - ких хру - ста - лей, на - ве - яв си - ний,

A *f* *ff* *p sub.* *rit.* *f*
А...
(с закр. ртом)

T *f* *ff* *p sub.* *rit.* *f*
На - ве - яв си - ний,

B *f* *ff* *p sub.* *rit.*

24

S си - ний и - ней в сте - клян - ый ток ос - тыв - ших вод,

A си - ний и - ней в сте - клян - ный ток ос - тыв - ших вод,

T си - ний и - ней в сте - клян - ный ток ос - тыв - ших вод,

B *f*

27

S на снеж-ной бар - хат - ной рав - ни - не воз - душ-ный во - дит

A

T на снеж - но бар - хат - ной рав - ни - не воз - душ-ный во - дит

B

30

S хо - ро - вод. Пусть за сте - но - ю в дым - ке блек - лой

A

T хо - ро - вод. Пусть за сте - но - ю в дым - ке - блек - лой

B

ff

ff

ff

33

S су - хой, су - хой, су - хой мо - роз сле - тит ве - се - лый

A

T су - хой, су - хой, су - хой мо - роз сле - тит ве - се - ный

B

36

S

рой на сте - кла ал - маз-ных бле - шу - щих стре - коз.

A

T

рой на сте - кла ал - маз-ных бле - шу - щих стре - коз.

B

f

f

f

f

39 **A tempo**

S

Сне - га си-ней,

A

Сне - га си-ней,

T

Сне - га си-ней,

B

Сне - га си-ней,

p

p

p

p

42 *pp*

S

зи - ма, зи-ма,

A

зи - ма, зи-ма,

T

зи - ма, зи-ма,

B

зи - ма, зи-ма,

pp

pp

pp

pp

ЗВЕЗДА ПОЛЕЙ

Стихи Н. РУБЦОВА

П. ЯРОВИНСКИЙ

Andante

p

S Звез-да по-лей, во мгле за-ле-де-не-лой

A

T за-ле-де-не-

B за-ле-де-не-

4

ос-та-но-вив-шись, смот-рит в по-лы-ню. Уж на ча-сах две-

лой в по-лы-ню. - Уж на ча-сах две-

лой в по-лы-ню. - Уж на ча-сах две-

7

над-цать про-зве-не-ло и сон о-ку-тал

над-цать про-зве-не-ло и сон о-ку-тал

над-цать про-зве-не-ло и сон о-ку-тал

9 *f* *Piu mosso*

ро - ди - ну мо - ю... - - Звез - да по - лей! - - в ми - ну - ты -

ро - ди - ну мо - ю... - - Звез - да - по - лей! - - в ми - ну - ты -

ро - ди - ну мо - ю... - - - - - по - лей - - -

11 ХОЛ -

по-тря-се - ний я вспо - ми - нал, как ти - хо за хол -

по-тря-се - ний я вспо - ми - нал, как ти - хо за хол -

я вспо - ми - нал

13 МОМ

мом за хол - мом о - на го - рит над зо - ло - том о -

мом, за хол - мом - о - на го - рит над зо - ло - том о -

за хол - мом

15

сен-ним, о - на го - рит над зим-ним се - ре - бром...

сен-ним, о - на го - рит о - сен-ним се - ре - бром, се-ре-бром.

18

Звез - да по - лей го - рит, не у - га - са - я,

Звез - да по - лей го - рит, не у - га -

Звез - да по - лей го - рит, не у - га -

20

для всех тре - вож - - ных жи - те - лей зем - ли,

са - я, тре - вож - - ных жи - те - лей зем - ли, зем - ли,

са - я, тре - вож - - ных жи - те - лей зем - ли, зем - ли,

22

сво - им лу - чом при - вет - ли - во ка - са - ясь всех

сво - им лу - чом при - вет - ли - во ка - са - ясь всех

сво - им лу - чом при - вет - ли - во ка - са - ясь всех

24

го-ро-дов, под-няв-ших - ся вда ли. Но толь-ко здесь, во

го-ро-дов, под-няв-ших - ся вда ли, -вда-ли, вда-ли, вда-ли.

го-ро-дов, под-няв-ших - ся вда ли. - - - -

ff *rit.* **Tempo I** *p*

27

мгле за - ле - де - не - лой, о - на во - схо - дит яр - че

за - ле - де - не - лой

за - ле - де - не - лой

p *p* *p*

30

и пол-ней, и счаст-лив я, по-ка на све-те бе-лом

пол-ней, и счаст-лив я, по-ка на све-те бе-лом

пол-ней, и счаст-лив я, по-ка на све-те бе-лом

33

го-рит, го-рит звез-да мо-их по-лей, по-

го-рит, го-рит звез-да мо-их по-лей, по-

го-рит, го-рит звез-да мо-их по-лей, по-

35

лей, по-лей... лей, по-лей... лей, звез-да по-лей... лей, мо-их по-лей...

го-рит лей... лей, звез-да по-лей... лей, мо-их по-лей...

лей, звез-да по-лей... лей, мо-их по-лей...

лей, мо-их по-лей...

НЕ ОТВРАТИ ЛИЦА ТВОЕГО

А. ВЕДЕЛЬ

Умеренно

S
 A
 T
 B

Не от-вра-ти ли-ца тво-е-го от от-ро-ка тво-е-го

7

1 Я - ко скор - блю, скор - блю

го,

Я - ко скор - блю, скор - блю

го,

Я - ко скор - блю

13

2

ско - ро, ско - ро, ско - ро у -

блю, скор - блю

p

ско - ро, ско - ро, ско - ро у -

Я - ко скор - блю, скор - блю,

19 3 4

слы - ши мя, ско-ро, ско-ро у - слы - ши мя,

слы - ши мя, ско-ро, ско-ро у - слы - ши мя, *f* вон - ми ду -

25 *f* 5

вон - ми ду - ши мо - ей, вон - ми ду -

ши мо - ей, вон - ми ду - ши мо - ей,

31 6 7

ши мо - ей, вон - ми и из - ба - ви ю, из -

вон - ми ду - ши мо - ей, и из - ба - ви - ю, из -

37 8

ба - ви ю, из - ба - ви, из - ба - - - - ви ю.

ба - ви - ю, из - ба - ви, из - ба - - - - ви - ю.

из - ба - - - - ви - ю.

43 9 *Заключительное*

f Вон - ми, вон - ми, вон - ми, *mf* 10 вон - ми ду - ши мо -

f Вон - ми, вон - ми, вон - ми, *mf* вон -

f *mf*

48 11

ей, вон - ми ду - ши мо - ей вон - ми, и из - ба - ви -

ми ду - ши мо - ей, вон - ми ду - ши мо - ей, и из - ба - ви -

53 12 из - ба -

ю, и из - ба - ви - ю, и из - ба - ви - ю, - из -

ю, и из - ба - ви - ю, и из - ба - - - -

ви - ю, из - ба - из - ба - - ви - ю.

58

ба - - - ви - ю.

ви - ю.

ви - - - ю.

СЛАВА ЕДИНОРОДНЫЙ

П. КРЫЛОВ

Не спеша *p*

p И ны - не и при - сно и во - ве - ки ве - вов. А - минь. *rit.* *a tempo p* Е - ди - но -

5 род - ный Сы - не и Сло - ве Бо - жий, Без - смер - тен, *rit.* *a tempo pp* Сый, - - и из - *pp*

9 во - ли - вый спа - се - ни - я на - ше - го ра *pp* ди во - пло - ти - ти - ся от Свя - *pp*

13 ты - я Бо - го - ро - ди - цы и При - сно - де - вы Ма - ри - и, не - пре -

17 *mf* *f*

S лож - но во - че - ло - ве - чи - вый - ся, Рас - пный - ся же, Хрис - те Бо - же,

A *mf* *f*

21 *p* *a tempo*

S смер - ти - ю смерть по - пра - вый, Е - дин сын Свя - ты - я Тро - и - цы, спро - сла -

A *p*

25 *f*

S вля - е - мый От - цу и Свя - то - му Ду - ху. Спа - си нас, спа -

A *f*

29 *rit.* *pp*

S си нас, спа - си - - - нас, спа - си *pp* нас.

A *pp*

КОНЦЕРТ № 10

ДМ. БОРТНЯНСКИЙ

Andante maestoso

S
A

p

Пой - те Бо - гу на - ше-му, пой - те, пой - те Ца-ре - ви -

T

p

8

В

p

Пой - те Ца-ре ви

4

p

на - ше-му, пой - те. Пой - те Бо - гу на - ше - му, пой - те,

p

Пой - те Бо - гу, пой - те,

p

на - ше-му, пой - те, пой - те Бо - гу на - ше - му, пой - те,

7

solo

tutti *f*

Пой-те Ца-ре-ви на - ше-му, пой - те Ца-ре-ви на-ше-му, пой - те,

solo

f

пой-те Ца-ре-ви,

tutti *f*

10 *solo p*

пой - те Бо - гу, пой - те Бо - гу на - ше - му, пой - те Ца - ре - ви на - ше - му,

8 *solo p*

пой - те, пой - те, пой - те Ца - ре - ви,

solo p

13 *tutti f*

пой - те Ца - ре - ви - на - ше - му, пой - те, *p* пой - те Бо - гу,

8 *f* *p*

tutti f *p*

16 *p*

пой - те Бо - гу на - ше - му, *p* пой - те Ца - ре - ви, пой - те Ца - ре - ви на - ше - му,

8 *p*

пой - те, *p* пой - те,

p

19 Пой - те Бо - гу на - ше - му, пой - те Ца - ре - ви

пой - те Бо - гу на - ше - му, пой - те Ца - ре - ви

пой - те Ца - ре - ви на - - -

пой - - - - те Бо - - - - - гу

21 ви - на - ше - му, пой - те,

на - ше - му, пой - те, воз - вес - ти - те во я -

ше - му, пой - те, воз - вес - ти - те во я - зы - цех,

на - ше - му, пой - те, воз - вес - ти - те во я - зы - цех,

24 зы - цех сла - ву - Е - го, сла - ву Е - го.

зы - цех сла - ву - Е - го, сла - ву Е - го.

зы - цех сла - ву - Е - го, сла - ву Е - го.

Adagio

27 *solo p* Вни - ди-те во вра - та, во-вра - та Е-го,
solo p Вни - ди-те во вра - та Е-го, во вра -

32 *tutti f* та Е - го, во ис - по - ве - да - ни - и; *tutti f* вни - ди-те во вра -
f вни - ди-те во вра -

37 *p* та Е - го, во дво - ры Е - го в пе - - -
p та Е - го, во - дво - ры Е - го в пе - - -

42

ни-ях,

ни-ях,

бла - го - сло -

solo

бла - го - сло -

47

ви - те и - мя Е - го свя - то - е,

ви - те и - мя Е - го свя - то - е,

вни - ди-те во вра -

solo

вни - ди-те

solo

52

та, во вра - та Е-го, во - дво - ры Е - го в пе - -

во вра - та Е-го во дво - ры Е - го в пе - -

57 *tutti* бла - го - сло - ви - - - - те

ни-ях - - - *tutti* бла - го - сло - ви - те и - мя Е - го свя - то - е,

ни-ях *tutti*

бла - го - сло - ви - - те

62 ис - по - ве - - - - - дай-те-ся Е - му,

ис - по ве - дай-те-ся Е - му *solo*

ис - по ве - - - - - дай-те-ся Е - му,

67 *solo* Бла - го - сло - ви - те и - мя Е - го свя - то - е,

solo Бла - го - сло - ви - те и - мя Е - го свя - то - е,

72 *tutti*

ис - по - ве - - - дай - те - ся Е -

tutti

tutti

Moderato

76 *f*

му. Да вос-хва - лят Е - го не - бе - са и зем - ля, да вос-хва - лят Е - го не - бе -

f

f

78 *solo*

са и зем-ля: я - ко благ Гос - подь в век ми - лость Е -

solo

p

solo

p

я - - - ко благ Гос -

83 *solo* и ве - ли - чи - ю Е - го несть

го, и ве - ли - чи - ю Е - го, и ве - ли - чи - ю Е - го несть

подь, и ве - ли - чи - ю, и ве - ли - чи - ю Е -

88 *tutti f* *solo*

кон - ца, кон - ца, я - ко благ Гос - подь в век

го несть кон - ца, я - ко благ Гос - подь,

93 *tutti f* *solo*

ми - лость Е - го, я - ко благ Гос - подь, в век ми - лость Е -

98 *tutti f*

го, и ве-ли-чи-ю Е-го, и ве-ли-чи-ю Е-

tutti f

tutti f

102 *p* несть кон-ца, несть кон-

го несть *p* кон-

p

несть кон-

106 *f* ца и ве-ли-чи-ю Е-

ца, несть, несть кон-ца и ве-ли-чи-ю Е-

f

f

ца, несть, несть кон-ца,

110

го несть,

го, и ве - ли - чи - ю Е - го несть,

8

[illegible]

118

благ Гос - подь, в век ми - лость Е - го, в век ми - лость Е -

и ве - ли - чи - ю Е - го, и ве - ли - чи - ю Е -

123 *tutti f*

го, и ве - ли - чи - ю Е - го, и ве - ли - чи - ю Е -

8 *tutti f*

и ве - ли - чи - ю Е - го, и ве - ли - чи - ю Е -

tutti f

го несть кон -

127

го несть кон -

8

го несть кон -

несть кон -

ца,

131

ца, несть кон - ца, *solo p* я - ко благ - Гос -

8

ца *solo p*

ца, несть кон - ца, *solo p* я - ко благ Гос -

135

ПОДЪ, в век ми - лость Е - го, и ве - ли - чи-ю Е -

ПОДЪ в век ми - лость Е - го, и ве -

139

и ве - ли чи - ю Е - го несть кон -

го, и ве - ли чи-ю, - ве - ли - чи-ю Е - го несть кон -

ли - чи-ю, и ве - ли - чи-ю е - го несть кон -

143

ца; я - ко благ Гос - подь, в век ми - лость Е -

ца; я - - - ко в век ми - лость Е -

147

и ве - ли - - - чи - ю, ве - ли - чи - ю Е -

го, и ве - ли - чи - ю Е - го, ве - ли - чи - ю Е -

и ве - - - - ли - - - - чи - ю Е -

го, и ве - ли - чи - ю Е - го, ве - ли - чи - ю Е -

151

го

го несть, несть кон - ца.

го несть, несть кон - ца.

го

ГУКАЙТЕ ЇХ

Вірші М. ФІЛЯНСЬКОГО

Л.РЕВУЦЬКИЙ

Не дуже швидко

ff

S
A

T
B

Гу - кай - те їх,

ff *p*

5 *mf*

Повільніше

во - ни десь за - блу - ди-лись!

тер-на-ми

5 *cresc.*

Повільніше

Тер-на-ми сох - ли -

mf *cresc.*

9 за-слав-ся гус - то ліс.
сох - ли - ми за слав - ся то ліс. Тут шлях ко -

9 ми за - слав - ся гус - то ліс.

13 Темп I
лісь ле-жав, те-пер він весь за-ріс. До-ки ту-ма-ни не спус-

13 Темп I
sf *cresc. molto*

17 *ff* ти - лись, гу - кай - - - те їй:

17 *ff* *p* 3

20 *p* Повільніше *mf* 30 -

во - ни де - сь за - блу - ди - лись!

20 Повільніше *dim.* *pp* 3

23 віть їх піс - не - ю: во - на од - на на кри - лах!

23 *colla parte*

26 *pp* Во - на най - пер - ше до - ле - тить, за -

26 *pp*

28

гля - не в яс - ний гай і в тем - ну - ю мо - ги - лу,

28

30 *cresc.*

і в ду - шу ввір - веть - ся, і в сер - ці за - ще - мить,

30 *cresc.*

32 **Рухливо**

і хоч во - ни дав - но, дав - но вже з шля - ху зби - лись,

32 **Рухливо**

34

хоч не - бо хма - ра-ми над ни - ми за-ляг - ло,

34

36 **Рішуче**

ще сон - це - не зай - шло!

36

36 **Рішуче**

sf *p* *sf* *p*

36

38 *accel.* *p*

По - ки ве - чір - ні - ї ту - ма - ни не спус - ти - лись,

accel. *p*

38 *accel.*

41 Темп I *ff*

гу - кай - - - те ix:

44 *p*

во - ни здесь за - блу - ди - лись! - - -

ПІД НЕБОМ УКРАЇНИ

Вірші Г. КОВАЛЯ

Є. КОЗАК

Maestoso lento

mf

S
A

Мій кра-ю зе-ле - ний. Ча-рів-ний мій кра-ю... Він-ком над то-бо - ю ве-

T

mf

B

mf

5

сел - ка лу-на - є, ве-лич - на дніп-ров - ська би - ли - на. Шу-

pp

pp

8

ми-ть тво-я сла - ва в сте-пах зо-ло-та - вих, шу-ми-ть тво-я сла - ва в сте-

cresc.

cresc.

mf

cresc.

шу - ми-ть сла - ва

11

пах зо-ло-та - вих ві - ме - ні яс-нім, *f* ві - ме - ні яс-нім - У-кра -

14

ї - - - на. *mf* При-віль - ний мій кра - ю, зем -

17

ля мо-я, до-ле!.. Грим - лять тво-ї над - ра, шу - мить тво - є по - ле, кві -

20

ту - ють гір-ські по - ло - ни - ни, *p* і піс - ня, *p* і мо - ва, *p* і

23 чу - до - ва, *mf* і мо - ва чу - до - ва

каз - ка чу - до - ва, *mf* і піс - ня, і мо - ва, і каз - ка чу - до - ва під

26 не - бом яс-ним, під не - бом яс-ним У - кра - ї - - -

під не - бом, *f* під не-бом У - кра - ї - - -

29 Тут прав - ну - ки в бит - вах

ни. Тут пра - вну-ки муж - ні у бит - вах кри-ва - вих на -

ни. Тут пра - вну-ки в бит - вах кри-ва - вих

mf Тут пра - вну-ки муж - ні у бит - вах кри-ва - вих

32 вік воз-ве-ли - чи-ли пра - ді-дів сла - ву. Не впа - ли в бор-ні на ко -

f *mf*

35

лі - на, щоб во - ля шу - мі - ла, бри - ні - ла, щоб

шу - мі - ла, щоб коб - за бри - ні - ла

38

во - ля шу - мі - ла, бри - ні - ла під не - бом тво - їм, під

шу - мі - ла, щоб коб - за бри - ні - ла під не - бом,

41

не - бом тво - їм, У - кра - ї но, У - кра -

під не - бом, У - кра - ї - - - - но.

44

ї - но, *f* У - кра - ї - - - - но.

ХВАЛА ТОБІ

Вірші О. ТРОХИМЕНКА

В. СТЕПУРКО

$\text{♩} = 54$

mf

S. A. Хва - ла То-бі, ве-ли-кий Бо-же, за от-чу зем-лю зер-ном і

T. B. Хва - ла То-бі, хва-ла То - бі,

хли - бом за - паш-ну!

Хва - ла То-бі за Ук - ра -

бі, хва - ла То бі. - - - Хва - ла - То -

Хва - ла То-бі,

8 ї - ну, за ї - ї - во-лю, за на - шу піс - ню го - лос-ну!

бі, То - бі хва - ла

хва - ла, хва - ла То -

11 Мо - я зем-ля зер-ном доб-ра, дзвін-ким хо -

бі. а... а...

14 *f* ра - лом в віч-ність про-рос - та! *mf* Труж-ден-ний кра-ю мій, *mp* бри-нить тон-
а... а... а...
а... а... а...

17 ка стру-на, ду - ші - тво - є - ї до - ля не про-ста...
край, бри - нить стру - на...
а... м... а...

20 *mf* Хва - ла То - бі, *f* хва - ла - То - бі, а... *mf* *mp* а... - ді-
mf Хва - ла То - бі. *f* а... а... а... ді-
а... а... а...

23 ла Тво-ї, ве - ли - кий Бо - же, як пов-на ча - ша ме - ду й мо - ло -
ді - ла а...
ла Тво - ї, ве - ли - кий Бо - - -

26 "По - встань з ко - лін,
ка а... - - - - по - ветань -
...ді - ла. *mf*
же... "По - встань з ко-лін, на - ро - де мій!" — так по - ве - лі - ла

29

по-встань"... - - - - - Хва-ла -То

ру - ка.

нам Тво - я Вла - ди - чи-ця ру - ка.

32

бі за світ не - бес Тво-є - ї сла - ви на Свя-тій го -

а... а... а...

35

рі! Пре-пиш - ний кра - ю мій, - бла - га - є ло - же Віч - нос -

а... а... а... М...

а... а... а... М...

ті зо - рі...

38

я зо - ря... Хва - ла То - бі, хва - ла То - бі, Хва -

а... а... а...

41

а... хва - ла То - бі. - - - - -

ла То - бі, хва - ла То - бі.

To - бі.

НЕГРИТЯНСКИЙ СПИРИЧУЭЛ

Solo S *mf*

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a

6

mor-nin? When the stars be-gin to fall.

f

f

f

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a

12

Solo Baritone

You'll

S
A

T

B

mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to fall.

mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to fall.

mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to fall.

17

hear the trum-pet sound, to wake the na-thions un-der-ground, loo-king to my Good's right

hand.

S
A

When the stars be-gin to fall. *p* My Lord, what a mor-nin,

T

When the stars be-gin to fall. *p* My Lord, what a mor-nin,

B

When the stars be-gin to fall. *p* My Lord, what a mor-nin,

27

S
A

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to

T

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to

B

My Lord, what a mor-nin, My Lord, what a mor-nin, when the stars be-gin to

32 Solo Baritone

You'll hear the sin-ger cry to wake the na-tions un - der -

S
A

fall. *p* Hm Hm

T

fall.

B

fall. *p* Hm Hm

50

ground, loo-king to my Good's right hand.

S
A
T
B

Hm

f

When the stars be-gin to fall.

f

When the stars be-gin to fall.

f

Hm

When the stars be-gin to fall.

41

S
A

f

My Lord, what a mor - nin,

T

f

My Lord, what a mor - nin,

B

f

My Lord, what a mor - nin,

My Lord, what a mor - nin,

45

S
A

My Lord, what a mor - nin, when the stars be - gin to fall.

T

My Lord, what a mor - nin, when the stars be - gin to fall.

B

My Lord, what a mor - nin, when the stars be - gin to fall.

DRY BONES

Негритянский духовный гимн

СУХИЕ КОСТИ

Alla Marcia Vivace

Обработка ЛИВИНГСТОНА ДЖЕРХАРТА

S
A
T
B

p
Dem dry bones,
p
solo p > > *p tutti*
E ze-kiel cried: Dem dry bones,
p *solo bariton*

Alla Marcia Vivace

p
E -

5
Dem dry bones, dem dry bones, now
Dem dry bones, dem dry bones, now
tutti *solo basso* *tutti*

5 ze-kiel cried: E - ze-kiel cried:

9

hear the word of the Lord! E - ze-kiel con-nec - ta dem

8

hear the word of the Lord! E - ze-kiel con-nec - ta dem

9

12

dry bones, E - ze-kiel con-nec - ta dem dry bones, E -

8

dry bones, E - ze-kiel con-nec - ta dem dry bones, E -

12

15

ze - kiel con - nec - ta dem dry bones, now hear the word of the

8

ze - kiel con - nec - ta dem dry bones, now hear the word of the

15

18

Lord! Uh when y' to e bone con-nec - ta-to y' foot bone, y'

8

Lord! Uh when y' to e bone con-nec - ta-to y' foot bone, y'

18

8va

21

foot bone con-nec-ta to y' heel bone, Y' heel bone con-nec-ta to y'

8

foot bone con-nec-ta to y' heel bone, Y' heel bone con-nec-ta to y'

Detailed description: This system contains measures 21, 22, and 23. It features four vocal staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a piano accompaniment with Treble and Bass clefs. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The lyrics are: 'foot bone con-nec-ta to y' heel bone, Y' heel bone con-nec-ta to y''. The piano part provides harmonic support with chords and moving lines in both hands.

21

8va--

Detailed description: This system shows the piano accompaniment for measures 21-23. The Treble clef staff has a '8va--' marking above it, indicating an octave shift. The Bass clef staff continues the accompaniment. The music consists of sustained chords and moving bass lines.

24

an - kle bone, Y' an - cle bone con-nec-ta to y' leg bone, Y'

8

an - kle bone, Y' an - cle bone con-nec-ta to y' leg bone, Y'

Detailed description: This system contains measures 24, 25, and 26. It features four vocal staves and a piano accompaniment. The key signature changes to one flat (B-flat). The lyrics are: 'an - kle bone, Y' an - cle bone con-nec-ta to y' leg bone, Y''. The piano part continues with harmonic support.

24

8va--

Detailed description: This system shows the piano accompaniment for measures 24-26. The Treble clef staff has a '8va--' marking above it. The Bass clef staff continues the accompaniment. The music features chords and moving lines in both hands, corresponding to the vocal parts.

27

leg - bone con-nec - ta to y' knee bone, Y' knee bone con-nec - ta to - y'

leg - bone con-nec - ta to y' knee bone, Y' knee bone con-nec - ta to - y'

27

30

thigh bone, Y' thigh bone con-nec - ta to y' hip bone, Y'

thigh bone, Y' thigh bone con-nec - ta to y' hip bone, Y'

30

33

hip bone con-nec - ta to y' back bone, Y' back bone con-nec - ta to y' -

8 hip bone con-nec - ta to y' back bone, Y' back bone con-nec - ta to y' -

33 *gliss.*

36

shoul-der bone, Y' shoul der bone con-nec - ta- to y' - neck-bone, - Y'

8 shoul-der bone, Y' shoul der bone- con-nec - ta- to y' - neck-bone, - Y'

36

39 *ff*

neck - bone con-nec - ta to y' head bone, now hear the word of the

8 neck - bone con-nec - ta to y' head bone, now hear the word of the *ff*

39 *ff*

42

Lord! Dem bones, gon - na walk a-roun', Dem
(more voices)

Lord! Dem bones, dem bones gon - na walk a-roun', Dem

8 Lord! Dem bones, dem bones gon - na walk a-roun', Dem

42

45

bones gon - na, Dem bones, gon - na

bones, dem bones gon - na Dem bones, dem bones gon - na

bones, dem bones gon - na Dem bones, dem bones gon - na

45

48

walk a-roun', now hear the word of the Lord! - - - Dis - con-

walk a-roun', now hear the word of the Lord! - - - -

walk a-roun', now hear the word of the Lord! - - - Dis cōn-

48

8va

8vb

51

neck dem bones, dem uh dry bones, dis - con neck dem bones, dem

8

neck dem bones, dem uh dry bones, dis - con neck dem bones, dem

(8va) - -

51

54

uhdry bones, dis - con-neck dem bones, dem uh dry bones, now

8

uhdry bones, dis - con-neck dem bones, dem uh dry bones, now

54

57

hear the word of the Lord! Uh when y' head-bone con-nec - ta from y'

8

hear the word of the Lord! Uh when y' head-bone con-nec - ta from y'

57

60

neck bone Y' neck bone con-nec - ta from y' shoul-der bone, Y'

8

neck bone Y' neck bone con-nec - ta from y' shoul-der bone, Y'

60

63

shoul-der bone con-nec-ta y' back bone, Y' back bone con-nec-ta from y'

8

shoul-der bone con-nec-ta y' back bone, Y' back bone con-nec-ta from y'

63

8va--
gliss.

66

hip bone, Y' hip bone con-nec-ta from y' thigh bone, Y'

8

hip bone, Y' hip bone con-nec-ta from y' thigh bone, Y'

66

8va--

8va--

69

thigh bone con-nec - ta from y' knee bone, Y' knee bone con-nec - ta from y'

8 thigh bone con-nec - ta from y' knee bone, Y' knee bone con-nec - ta from y'

69 *8va* *8va*-----

72

leg bone, Y' leg bone con-nec - ta from y' an - kle bone, Y'

8 leg bone, Y' leg bone con-nec - ta from y' an - kle bone, Y'

72 *8va*----- *8va*-----

75 *mp*

an - klebone con-nec - ta from y' heelbone, Y' heelbone con-nec - ta from y'

8 an - klebone con-nec - ta from y' heelbone, Y' heelbone con-nec - ta from y'

(8va) *p*

Detailed description: This block contains the musical notation for measures 75 through 77. The vocal part consists of two staves. The first staff has lyrics: "an - klebone con-nec - ta from y' heelbone, Y' heelbone con-nec - ta from y'". The second staff has lyrics: "an - klebone con-nec - ta from y' heelbone, Y' heelbone con-nec - ta from y'". The piano accompaniment is shown in two staves. The right hand has an 8va line with chords, marked with a *p* dynamic. The left hand plays a rhythmic pattern. The tempo/mood is marked *mp* at the beginning.

78

footbone, Y' footbone con-nec - ta from y' toe bone, now hear the word of the

8 footbone, Y' footbone con-nec - ta from y' toe bone, now hear the word of the

78

Detailed description: This block contains the musical notation for measures 78 through 81. The vocal part consists of two staves. The first staff has lyrics: "footbone, Y' footbone con-nec - ta from y' toe bone, now hear the word of the". The second staff has lyrics: "footbone, Y' footbone con-nec - ta from y' toe bone, now hear the word of the". The piano accompaniment is shown in two staves. The right hand has an 8va line with chords, marked with a *p* dynamic. The left hand plays a rhythmic pattern. The tempo/mood is marked *mp* at the beginning.

82

Lord! Dem bones, dem bones, dem uh dry bones, dem

Lord! Dem bones, dem bones, dem uh dry bones, dem

82

85

bones, dem bones, dem uh dry bones, dem bones, dem bones, dem uh

bones, dem bones, dem uh dry bones, dem bones, dem bones, dem uh

85

88 *pp*

dry bones now hear the word of the Lord! Dem *pp*

8 dry bones now hear the word of the Lord! Dem *pp*

88

91

bones, dem bones, dem dry bones. Dem bones, dem bones, dem dry bones, dem

8 bones, dem bones, dem dry bones. Dem bones, dem bones, dem dry bones, dem

91 *8va*

3 3 3 3

95 *cresc. molto*

bones, dem bones, dem dry bones, now hear the

cresc. molto

cresc. molto

8 bones, dem bones, dem dry bones, now hear the

cresc. molto

95 *cresc. molto*

98 *ff*

word of the Lord.

ff

ff

8 word of the Lord.

ff

98 *f* *ff* *8va*

8vb

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

КОМЕНТАРІ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ВИКОНАННЯ ХОРОВИХ ТВОРІВ

Г. Давидовський. «Віночок українських пісень»

Віночок українських пісень – уривок з сюїти-трилогії «Бандура-Кобза-Кубань». Композиція представляє собою фантазію на теми українських пісень, які поєднуються за принципом контрастності у змісті, характері, темпі, динаміці і створюють колоритну замальовку із життя українського народу.

Працюючи над цим твором, диригент може стикнутися з низкою вокально-хорових та інтонаційних складностей: високою теситурою, раптовими темповими і динамічними змінами, акцентуацією, скоромовками.

Помірні та повільні розділи насичені рухливою динамікою по фразам, гучністю *pp* у поєднанні з *ritenuto*, що може ускладнити інтонацію в партії басів (7-10 т.). У рухливих частинах потрібно слідкувати, щоб мелодична лінія кожної партії незалежно від висоти була виконана в одній співацькій позиції. Значну складність для виконання буде викликати останній розділ, написаний у дуже швидкому темпі (*vivo*). Характер вимови літературного тексту у даному епізоді – скоромовка, яка потребує відпрацювання всіх виконавських прийомів у повільному темпі з поступовим його прискоренням.

Для створення переконливого художнього образу у цьому творі диригент має відчувати найдрібніші агогічні зміни, закладені автором, і чітко передавати їх виконавцям.

Т. Кравцов. «І небо невмите»

Хорова мініатюра елегійного характеру створена на вірші Т. Шевченка періоду його заслання на Косаралі наприкінці 1848 року. Драматично наповнена поезія з дивовижною повнотою передає настрій поета під час прогулянки пустельним берегом осіннього, закованого у піски моря. Психологічний стан ліричного героя, викликаний не стільки спогляданням

цього пейзажу, скільки невимовною тугою за батьківщиною, знайшов переконливе втілення у хоровій версії Т. Кравцова. Зміни настрою людини - від фізичної і морально-психологічної виснаженості до емоційного сплеску - підкреслюються тональною нестійкістю, різкими модуляціями (*e-moll – b-moll – F-dur*), складною гармонічною мовою, перемінним розміром (12/8, 9/8, 6/8), зіставленням гармонічної та поліфонічної фактури, контрастною агогікою і різноманітною динамічною палітрою.

Теситура хору середня і зручна для виконання ($E - fis^2$). Виключення становлять останні ноти басової партії, де застосовуються крайні звуки нижнього регістру. Особливої уваги потребує створення інтонаційного ансамблю, пов'язане з наявністю значної кількості альтерованих акордів (9-14; 26-29 т.), появою низхідних збільшених секунд, характерних для гармонічного мінору (15-24; 30-33 т.), модуляцією у далекий ступінь спорідненості (14,15;24 - 26 т.). Певні труднощі можуть виникнути і у досягненні метроритмічного ансамблю, ускладненого змінами у темпі та фактурі. Для переконливого відтворення художнього задуму хору слід оволодіти звуковеденням *legato* - від легкого на початку й у кінці, до насиченого – в середині композиції. Опанування вірного звуковедення має засновуватися на відпрацюванні різних характерів дихання: спокійного, місткого ланцюгового(1-15; 30-42 т.) та активного по фразам(15-30 т.)

Т. Кравцов «Зелений вітер у саду»

Хорова мініатюра належить до циклу «Хорові акварелі», створеного на слова В. Сосюри. Барвистий імпресіонізм віршів поета, його схильність до естетики символізму знайшли відображення в обраних композитором тембрально-фонічних ефектах, мелодико-гармонічних фарбах, колористичних засобах викладення хорової фактури. Використання терцових, секстових висхідних інтонацій, міксолідійського ладу, кварто-квінтових унісонів, паралельних квінт, сектакордів споріднює композицію з народним жанром веснянки.

Загальний діапазон хору $A - f^2$, тональність *F dur*, зручні теситурно-динамічні умови, логічність голосоведення свідчать про майстерність хорового письма автора та відчуття природи хорового звучання і властивостей співацького голосу. Вказані вище ладо-інтонаційні та гармонічні особливості хору (альтерації, пов'язані з переходом в

однойменний мінор, понижений міксолідійський ступінь, підвищення I та IV ступенів тощо) потребують кропіткої роботи над мелодичним строєм у кожній партії. Пильної уваги диригента у створенні гармонічного строю вимагає рух паралельними квінтами в жіночій (1-9, 26-30 т.) і чоловічій групі (6-13, 26-34 т.) та секстакордами (10 -13 т.) в партіях сопрано й альтів. Певні ускладнення, пов'язані з імітаційною поліфонічною фактурою твору, можуть виникнути при налагодженні темпового і ритмічного ансамблю. Створенню прозорого акварельного колориту звучання допоможе вироблення у співаків хору м'якої, наспівної атаки та легкого звуковедення *legato*.

А. Гайденко. «Щедрий вечір»

Хорова композиція А. Гайдена заснована на фольклорному матеріалі і увібрала в себе ознаки архаїчних обрядових пісень та формотворчі засади усталених хорових жанрів.

Загальний діапазон хору $A - g^2$. В основному теситурні умови зручні для виконання. Виключення становить використання у партії тенорів крайніх верхніх звуків діапазону (28-33 т.). Це може привести до напруженого форсованого звучання і потребує створення штучного ансамблю. Для даного хорового твору характерна складна метро-ритмічна організація, заснована на поєднанні несиметричного п'ятидольного метру з перемінними розмірами $2/4, 3/4, 4/4$, що може викликати певні складності у виконавців.

Специфічною ознакою гармонічної мови цього хору є співставлення діатоніки основної теми з хроматичними підголосками супроводжуючих голосів. Тому слід налагодити мелодичний стрій у партіях тенорів і альтів (5-8; 17-19; 27; 41- т.) і, таким чином, забезпечити чистоту акордової вертикалі.

Насичений динамічний план твору відрізняється рухливим і гнучким нюансуванням, раптовими змінами гучності. Створенню яскравого художнього образу допоможе оволодіння звуковеденням *legato* на основі м'якої, наспівної атаки, яка потребує вироблення у співаків міцного загально хорового дихання по фразам.

І. Бідак. Обробка української народної пісні «Ой на Івана Купала».

Українська народна пісня «Ой на Івана Купала» належить до обрядового купальського циклу, в якому переважно втілюються мрії дівчат

про заміжжя, прощання з вільним життям перед осінню, коли настає пора весіль.

Хорова обробка написана для чотириголосного мішаного хору з солісткою сопрано та елементами *divisi* в жіночому варіанті третього куплету та наприкінці твору в партії басів. Головним завданням при виконанні цього твору буде налагодження ансамблю між солісткою та хором, особливо в моменти переходу від основної ролі хору до акомпануючої. Загальний діапазон хору $F - e^2$. Аналіз діапазону хорових партій свідчить про їх обмеженість рамками однієї октави і зручність теситурно-динамічних умов.

Розвитку музичної драматургії хорової композиції сприяє куплетно-варіантна форма з притаманним їй різноманітними прийомами хорового викладення. Завершеності композиції надають вступ і заключне доповнення. Тональна усталеність (*f moll* гармонічний), врівноважений метро-ритм (4/4), повільний темп, плавне голосоведіння створюють довершений ліричний образ, який вимагає від виконавців світлого, легкого звучання.

I. Бідак. Обробка української народної пісні «Не сходило вранці сонечко».

«Не сходило вранці сонечко» – сумна, сповнена туги пісня-плач дівчини за милим. Глибоке проникнення у зміст пісні, вибір доцільних музичних засобів виразності: поєднання натурального і гармонічного *d moll*, кластерні підголоски, різноманітне тембральне оздоблення головної теми, фактурні зміни, динамічні градації – дозволили аранжувальнику створити переконливий художній образ.

Загальна драматургія композиції підкреслюється поступовим насиченням хорової фактури, підсиленої різноманітним нюансуванням (рухлива динаміка по фразах, *pp*, *ff*, *spp*), що вимагає від диригента чіткого відтворення авторського задуму. Особливої уваги потребує робота над контрастною динамікою у кульмінації четвертого куплету, яка потребує опанування міцним диханням.

Доволі складним для співаків буде виконання нашарування підголосків на головну тему у сопрано-соло. Ускладнюючим чинником для налагодження строю також буде досить повільний темп пісні. Особливо важкими будуть вокалізації та спів закритим ротом. Хормейстер має навчити співаків брати звук у правильній позиції, не стискаючи його.

М.Цололо «Сонце заходить»

«Сонце заходить» – зворушлива хорова мініатюра на слова Т.Г. Шевченка. Поет у простій віршованій формі висловлює свою любов і тугу за рідним краєм. Композитор для передачі ліричного настрою вірша вибирає жанр хорової пісні, яка написана ним в куплетно-варіантній формі. Кожен куплет відрізняється від попереднього або тембральним відмінком тієї чи іншої партії, або легкими інтонаційними змінами, які не порушують основну мелодичну структуру. Хорова партитура твору несе тепле і ніжне почуття любові та доброї мрійливості.

М.Цололо «Свете тихий»

Хор «Свете тихий» являється частиною циклу Всенічного богослужіння, яке відправляється напередодні недільних служб та особливо шановних свят православної церкви.

Твір виконується під час вечерні, де зображується рід людський після гріхопадіння, а віруючі благають позбавлення від лиха та прощення гріхів. В піснеспіві говориться, що тільки голосами преподобних може возноситися до Всевишнього достойна пісня й здійснюватися належне уславлення.

Вибір композитором музичних засобів зумовлюється загальною ідеєю номеру. Особливу увагу автор приділяє тональному плану хору, самостійності мелодики кожної окремої партії, завдяки яким створюється загальнохудожня картина в цілому. Майстерне використання тембральних можливостей мішаного хору органічно поєднується з виразною динамікою твору.

Хормейстер, небайдужий до православної музичної спадщини, знайде в цьому творі благодатний матеріал для виконавської діяльності.

М.Цололо. «Ныне отпускаеши»

«Ныне отпускаеши» - молитва св. Сімеона Богоприїмця, в якій праведний старець Симеон говорить про народження Господа і називає його «світлом на одкровення народам» (просвітленням для язичників) і славою народу Ізраїлю.

Піснеспів написаний для соло тенора у супроводі мішаного хору. Світла, красива п'єса акордового складу в першу чергу звертає на себе увагу виразним мелодизмом, завдяки якому повністю розкривається духовний зміст молитви.

Вокально-технічна сторона твору демонструє глибоке знання автором багатограних можливостей співацького голосу. Підтвердженням цього є плавне голосоведіння кожної окремої партії і всього хору в цілому, на фоні якого виразно звучить основна мелодія.

Велику роль відіграє динамічна палітра цього хорового твору, в якому композитор дуже виважено використовує всі музичні нюанси.

Основною виконавською задачею диригента є встановлення балансу між всіма компонентами вокально-хорової звучності (учасниками виконавського процесу).

М.Цололо. «Малое славословие»

«Малое славословие» - хоровий номер, що входить до складу утрени – другої частини всеношної, яка нагадує новозавітні часи: явлення Господа Ісуса Христа до світу для нашого спасіння, та його славне воскресіння.

Початок утрени вказує на Різдво Христово. Вона починається піснеспівом ангелів, які з'явилися віфлеємським пастирям «Слава в вишніх Богу і на землі мир» («Мале славослів'я»).

Потім читається шестопсалміє – шість псалмів царя Давида.

Хоровий твір «Слава в вишніх Богу» Н.Ц. являється класичним прикладом написання малого славослів'я в українській православній музиці. Композитором використовуються традиційно-канонічні музичні засоби (зіставлення тональностей, тембрів), завдяки яким досягається розкриття головного завдання хорового номеру.

Використання споріднених тональностей перемінного розміру, ритмічного малюнку є тому яскравим підтвердженням.

Звучання головної теми в подвоєннях чоловічого та жіночого хору допомагає максимально досягти кульмінаційної вершини номеру.

Не змінюючи своєму стилю, автор майстерно використовує багатогранні можливості мішаного хору. Перш за все це яскравий мелодизм сольних партій, вдало підтриманих акордовою фактурою всього твору. Звернення до прийомів агогічних змін також сприяє створенню цілісності художнього

образу. Загальний гімнічний характер перемежається з ліричними епізодами, що створюють неповторний оригінальний характер хорового номеру.

Від хормейстера вимагається максимальне використання прийомів мануальної техніки для досягнення головної мети твору.

М.Цололо. «Все упованіє моє»

Хор «Все упованіє моє» написаний композитором на вірші видатного українського поета Т. Г. Шевченка. Літературною основою для твору став фрагмент поеми «Марія», епіграфом для якої поет вибрав слова акафісту пресвятої Богородиці: «Радуйся, ти боновила зачатия студно». Богородиця Діво – ангельське привітання Божої Матері, в якому вона називається Богородицею (та, що родила Бога), благодатною (сповнена благодаті), благословенною (та, що гідна благословення). Всі ці релігійні постулати знайшли своє відображення у вірші Т. Г. Шевченка.

Композитором була зроблена спроба засобами музики поєднати духовний текст з літературним, і це йому вдається. Хорове звучання створює зримий образ Божої Матері і Матері українського народу. Тональний план від мі мінор, сі мінору до кульмінаційного соль мажору являється яскравим тому підтвердженням.

Автор ретельно прописує кожен деталь хорової партитури, слідуючи за мелодикою вірша. Виконавців цього хору очікує спокуса якомога виразніше показати кожний фрагмент твору, але філігранна робота над музичними та вокально-хоровими елементами не повинна заслонити головного: виявлення загального настрою – любові та преклоніння до Божої Матері та Батьківщини.

Виконання цього хорового твору потребує від колективу володіння всім комплексом компонентів хорової звучності, а від керівника – володіння достатньою диригентською майстерністю.

М.Кармінський. «Ave Maria»

Хор «Ave Maria» в авторському варіанті написано для чотириголосного дитячого хору *a cappella*. В даній збірці публікується переклад В.Королевського для мішаного хору без супроводу, зроблений ним

для народного камерного хору «Ювента». Загальний діапазон хору $G - g^2$. Композиція створена на основі католицького канонічного тексту ангельського вітання Діви Марії. Натхнену молитву до Божої матері композитор переконливо відтворює завдяки світлому, радісному колориту загальної тональності *C Dur*, прозорій гармонічній фактурі хорального типу, гнучкій динаміці та агогіці (*Moderato* 84, *Piu mosso* 96, 100, *con passion* 108).

Завершеності музичного образу додає обрана автором проста тричасна форма з притаманною їй модуляційністю. Виконавцям слід звернути увагу, що підчас модуляції в тональність паралельного мінору зустрічаються альтерації ступенів домінантової групи, які можуть викликати певні труднощі в налагодженні хорової вертикалі. Яскрава, насичена стрибками мелодія партії сопрано (1-4, 13-15, 21-26т.), а також мелодизовані партії альтів у середньому розділі будуть(26-30) вимагати ретельної роботи над мелодичним строєм. Динамічний діапазон твору досить широкий, насичений рухливою динамікою, раптовими її змінами, що вимагає широкого загальнохорового ланцюгового дихання.

М. Кармінський «Благодарение Господу».

Хор «Благодарение Господу» належить до пізнього періоду творчості композитора, пов'язаного із його зверненням до традицій духовної музики та спадщини поетів срібного віку – Б. Пастернака, М. Цветаєвої, В. Ходасевича, Д. Мережковського. В оригінальному варіанті автор створив цю композицію для однорідного чотириголосного жіночого або дитячого хору. Першим виконавцем твору став дитячий хоровий колектив «Червоний галстук» Харківського обласного палацу дитячої та юнацької творчості під керівництвом С. Прокопова. Глибина художнього образу хору привернула увагу керівника камерного хору Харківської обласної філармонії В. Палкіна, який зробив переклад для мішаного хору, поданий у даній збірці.

Обрана М.Кармінським проста форма періоду з рисами наскрізного розвитку, лаконічними засобами музичної виразності (компактна акордова фактура, перемінний метр, достатньо стійкий тональний план *F dur - d moll - F dur*) акцентує увагу слухача на поезії М. Цветаєвої.

Загальний діапазон хору $f^{2-} F$, зручна теситура, поступовий розвиток динаміки у взаємозв'язку з наповненням фактури, тісне розташування акорду створюють сприятливі умови для створення природного ансамблю.

Виконавцям слід звернути увагу на розставлені композитором цезури, які вносять впорядкованість та ясність форми. Цілісність твору надасть опанування хоровим колективом тривалого неперервного *crescendo* на основі загального хорового ланцюгового дихання.

А.Калниньш «Музыка».

Хорова пісня одного з засновників латвійської композиторської школи привертає увагу виконавців яскравою мелодикою, свіжою гармонічною мовою, піднесеним і натхненим характером художнього образу. У даному збірнику публікується переклад, створений Ю. Куликом, для мішаного хору. Обрані за літературну основу, вірші Б. Левіна значно розширюють емоційно-образну сферу музики і надають змогу аранжувальнику максимально і різноманітно використовувати можливості складу хору у кожному куплеті.

Зручна тональність *A dur*, відповідність динаміки і теситури, переважне використання робочих ділянок діапазону у всіх партіях, компактність акордового викладення роблять цей твір надзвичайно зручним для навчального студентського хору. Диригенту слід уважно віднестися до співвідношення підголосків і основного тематичного матеріалу, які характерні для цього перекладу. Також потрібно ретельно поставитися до відтворення тембральних, артикуляційних, динамічних засобів задля переконливого відображення поетичних образів у розвитку музичного матеріалу. Виконання цих завдань стане запорукою створення яскравого концертного номеру і збагатить репертуар навчального хору.

Ю. Кулик. Обробка української народної пісні «Летіла зозуля».

Українська народна пісня «Летіла зозуля» належить до жанру суспільно-побутових (станових) пісень. В ній яскраво проявився прийом персоніфікації та психологічного паралелізму в тлумаченні образу жінки-матері, закладеного в символі зозулі.

Загальний діапазон хору $g - e^2$. Обрана автором тональність *d moll*, зручна теситура та тісне розташування хорового акорду створюють зручні умови для вироблення природного ансамблю. Втім в останньому куплеті слід звернути увагу на необхідність виділення партії других альтів, які проводять яскраву мелодичну лінію підголоску у достатньо низькій теситурі (15-18 т.).

Драматичність музичного образу потребує використання у цьому творі повільного темпу в поєднанні з насиченим, в'язким, протяжним *legato*. Тому слід зосередитися на відпрацюванні глибокого, потужного ланцюгового дихання у кожному куплеті, що, у свою чергу, дозволить уникнути можливих інтонаційних недоліків. Запропонований аранжувальником розмір 7/4 подовжує мелодичну фразу, але певним чином ускладнює створення ритмічного ансамблю, особливо у третьому куплеті, де потрібно узгодити звучання сопранового підголоску з тематичним матеріалом нижніх голосів.

П. Яровинський. «Звезда полей».

Два хори на вірші М.Рубцова були написані Павлом Яровинським у 1989 р. і присвячені своєму батькові – Б.Л.Яровинському.

Микола Михайлович Рубцов (1936 – 1971 рр.) – російський поет-лірик. Закінчив літературний інститут М.Горького в Москві.

Північна Русь надала поетові головну тему майбутньої творчості – «старовинну слов'янську самотність». Його поетичні збірки «Воливі і скали» 1969 р., «Звезда полей», «Душа хранит» - яскраве тому підтвердження.

Поезія М. Рубцова, доволі проста за своєю стилістикою та тематикою, з широкою внутрішньою масштабністю та тонко розробленою образною структурою.

В обох хорових творах композитору вдалося досягти єдності музичного та поетичного тексту. Кожний хор – закінчене ціле, яскраве та оригінальне. П.Яровинський звернувся до поезії М.Рубцова – поета, який гостро відчував любов до рідного краю, поета-живописця, вірші якого несуть в собі елементи чудотворіння та відкриття.

Використовуючи в своїх хорах досить складні гармонічні комплекси, леніарність розвитку голосів, елементи атональності, композитор досягає єдності між словом і музикою.

П. Яровинський. «Зима».

Хорова мініатюра «Зима» написана в куплетно-варіантній формі. Композитор використовує всі темброво-фактурні можливості мішаного хору. На початку твору тема проходить в жіночій партії, потім в чоловічій;

органічно приводить до монументального звучання всього хору. Для передачі мелодики віршу автор звертається до перемінних розмірів на протязі всього хору, також цьому сприяють невеличкі агогічні зміни, не порушуючи цілісності темпової зони (*allegretto*-82-108) в цілому. Динаміка твору досить різноманітна, від *pp* до *ff* в кульмінаційних епізодах. Всі засоби музичної виразності спрямовані на створення мальовничого художнього образу.

Всі хорові партії знаходяться в зручних теситурних умовах. Загальний діапазон хору F - g².

Головне завдання виконавців цього твору – донести до слухача настрій, знайти для кожного куплету лише йому властиві барви. Хормейстеру потрібно основну увагу приділяти роботі над диригентськими схемами третинних розмірів. Вільне володіння мануальною технікою буде сприяти розкриттю художнього образу цих творів.

А. Ведель Великий прокимен «Не отврати лица Твоего».

У Православній церкві прокимен – це неодноразово повторюваний стих з псалму, який слугує своєрідною передмовою до читання Апостола та Євангелія. Великий прокимен «Не отврати лица твоего от отрока твоего» (Пс. 68) належить до піснеспівів Великого Посту. Написаний на канонічний текст, цей твір А. Веделя відзначається органічною єдністю слова і музики, найширшим втіленням молитовного настрою, особливою душевністю.

Хор написано в тональності *g moll*. Загальний діапазон хору G – g². Аналіз теситурно-динамічних умов твору вказує на використання високої частки діапазону у партіях сопрано та тенорів (30-40 т.), що обумовлює застосування штучного ансамблю. До того ж висока теситура та гучна динаміка даного епізоду співпадають з модуляційними процесами (*g moll, B dur, Es dur, G, dur C dur, F dur, G dur, C dur, D dur, g moll*), які створюють додаткові складності у налагоджуванні строю. Також необхідно звернути увагу на збереження вокальної позиції та чистоту інтонації при виконанні інтервалу малої сексти вниз у всіх партіях (8-14 т.). У заключному епізоді слід пильнувати за виконанням зменшених септакордів та домінантового тризвуку, які виникають внаслідок повернення в основну тональність.

П. Крилов «Слава Единородный».

Незмінний гімн другого антифону літургії Іоанна Златоуста, який доносить вірянам православне вчення про втілення Христове.

Піснеспів створено в тональності *d moll*. Загальний діапазон $g - g^2$. Всі партії знаходяться у достатньо зручних теситурно-динамічних умовах, що у поєднанні з тісним положенням акордів сприяє створенню природного хорового ансамблю. Однак в деяких епізодах слід застосувати штучний ансамбль для більш чіткого і ясного прослуховування партії других альтів, які утворюють основу акордової вертикалі (5 -17 т.; 23-26т.). З точки зору інтонації найбільш складною виявляється партія перших альтів, від яких в основному залежить чистота виконання терцового тону тризвуків(3, 8-10, 25т.). Характерною рисою гармонічної мови даного твору є використання у гармонічному мінорі септакорду другого ступеню з пониженою прямою, що може викликати певні недоліки в інтонуванні альтерованих II та VII ступенів.

Хор насичено динамікою та агогічними змінами. Щоб уникнути тривіальних зламів динамічної лінії диригенту потрібно ретельно і уважно слідувати за авторськими ремарками. Особливо це стосується тривалого поступового розвитку гучності від *pp do f* в підході до головної кульмінації (8-19 т.) та виходу з неї на субіто *p* (21т.).

Д. Бортнянський хоровий концерт № 10 «Пойте Богу нашому, пойте».

Хоровий концерт №10 належить до ранніх духовних концертів Д. Бортнянського. Створений у традиційній циклічній формі, він відзначається цільністю та простотою образів, мудрою стриманістю обраних засобів музичної виразності. Текст концерту представляє вільну комбінацію строф з псалмів Давида (Пс. 46 ст.7; Пс. 95, ст.3; Пс. 99, ст.4-5; Пс. 68,ст.35), підібраних композитором виходячи з традиційних принципів побудови музичного циклу даного жанру.

Загальний діапазон хору $Es -as^2$ та динамічний план свідчать про використання автором середньої і зручної для виконання теситури, що сприяє опануванню цього твору навчальним студентським хором.

Основним завданням виконавців є відтворення характерних для духовного концерту стильових ознак, закладених у принципі контрастності за темпом (*Andante maestoso; Adagio; Moderato*), ладом і тональністю (*Es dur, c moll, B dur, Es dur*), розміром ($4/4, 3/4, 4/4, 2/4$), динамікою (*sp, sf*), фактурою, зіставленням tutti та solo.

Л. Ревуцький «Гукайте їх»

Хоровий твір «Гукайте їх» створено на вірші талановитого українського поета, представника пізнього романтизму М. Філянського. Неозначеність образу, смислова утаємниченість тексту знайшли відображення в оригінальній свіжій музичній мові та хорових засобах викладення. Ліризм, стриманість, широта і багатство емоцій поезії передані виразною мелодикою, напруженою складною гармонією, різнобарвними хоровими тембрами, поєднанням поліфонічної і гармонічної фактур, майстерним інструментальним супроводом та різноманітними темповими та динамічними градаціями.

Обрана автором загальна тональність *Es dur*, достатньо зручні теситурно-динамічні умови створюють засади для налагодження природного ансамблю. Однак, складна гармонічна мова, насичена альтераціями та хроматизмами, нестійкий тональний план вимагають ретельної роботи над інтонацією у кожній партії. У середньому епізоді потрібно звернути увагу на партію басів, яка буде відповідальною за створення гармонічної вертикалі усього хору. Інтонаційні труднощі посилюються постійними агогічними відхиленнями і змінами динаміки. Характер твору вимагає наповненого звуковедення *legato*, однак звук не має бути в'язким, особливо на *pp. i ppp.* Більш яскравим і насиченим він має стати у рефренах на словах «Гукайте їх».

Є. Козак «Під небом України»

Хорова композиція «Під небом України» належить до оригінальної вокально-хорової музики Є.Козака. Твір приваблює виконавців і слухачів не тільки своїм глибоким патріотичний змістом, а й щирістю почуттів, з якими він відтворюється автором. Майстерне володіння технікою хорового письма дозволяють композитору при всій могутності звучання хорової партитури зберегти багатство окремих тембрових хорових груп, підкреслити

пластичність жіночих та чоловічих голосів, природно співставляти соло і акомпануючі голоси хору.

Диригенту потрібно звернути увагу на різноманітне виконання куплетів, побудованих на варіантах одного музичного матеріалу. Необхідно чітко відслідковувати проведення головної теми у різних партіях та її співвідношення з підголосками, застосовуючи штучний ансамбль. Окремо слід попрацювати над ритмічним ансамблем, бо розвиток музичної думки проходить у партіях різними ритмічними тривалостями. Сильний, вражаючий ефект у цьому творі дає міцне ланцюгове дихання.

В.Степурко «Хвала Тобі»

Хор В. Степурки відрізняється яскравою, сучасною і оригінальною музичною мовою. Композитор на основі двох куплетів зміг створити чудову, струнку за формою і багату за змістом композицію. Для твору характерна емоційно-піднесена манера виконання з яскравим, компактным, округлим звуком. Засіб імітації, зіставлення різних тембрових фарб, вдало застосованих композитором, сприяє виявленню образного та емоційного змісту поезії і накладає певні складності, пов'язані з відтворенням поліфонічної фактури. Диригентові потрібно показати і провести всі вступи, всі імітації.

Головні виконавські складності у даному творі відносяться до області строю. Найбільшу трудність представляють партії басів та альтів, сповнені альтерацій та стрибків. Тому для подолання небажаного провалу у звучанні всі стрибки мають виконуватися в єдиній вокальній позиції із збереженням високої співацької форманти. Оскільки твір і більшість його фраз починаються із-за такту, неповної слабкої долі, то потрібно слідкувати за точним одночасним вступом голосів. Диригентський жест має бути дуже зрозумілим і чітким. У другому куплеті (26-30тт.) керівник хору має ретельно попрацювати над ансамблем, бо у чоловічих партіях проходить тема, яка не повинна перекриватися вокалізом жіночої групи.

Виконавцям необхідно звернути увагу на динамічну палітру хорової композиції. Завдяки вказаним автором збільшенням та зменшенням звучності музичні фрази твору дуже гнучкі, що вимагає від співаків потужного гнучкого дихання.

Негритянський спірічуел «My Lord what a morning»

Спірічуел «My Lord what a morning» - яскравий зразок духовних піснеспівів афроамериканців VIII-XIX ст. З властивою для цього музичного фольклорного жанру щирістю та поетичністю в ньому передається піднесений настрій людини від спілкування з Господом, її вдячність йому за кожний новий день: «Боже мій, що за ранок! Боже мій, що за ранок, коли зірки зійшли з небес. Ти почуєш голос труби, що розбудить пригнічених, і заспіває християнин, коли прийде новий день, як Ісус у сонячному сяйві».

Переклад призначено для виконання хором а capella з соло сопрано та баритону. Втім музичний матеріал представляє значні можливості для колективної імпровізації, закладені самим жанром, коли при кожному проведенні варіювалися мелодика, ритм, виконавський склад, колористичні прийоми (плескання долонями, клацання пальцями тощо). Таким чином, ця хорова композиція, не зважаючи на простоту форми, фактури і гармонічної мови, має великі можливості для творчих пошуків виконавців.

«Dry bones» обр. Л. Джерхарта

В основу духовного негритянського піснеспіву «Dry bones» покладено проповідь одного з великих пророків Єзекіїля. Господь Духом своїм переносить пророка на поле битви усіяне сухими кістками, щоб він усвідомив трагічну долю загинувших. Коли Єзекііль звернувся до Духа святого зі щирою молитвою, життя повернулося до тіл і була велика кількість тих, хто воскрес. Глибина віри у всемогутність Божу надала пророкові сили створити чудо. Нема нічого неможливого для Господа – провідна ідея цього духовного гімну.

Основними виконавськими проблемами у цьому творі стане відтворення притаманних для спірічуелу засобів викладення хорового матеріалу: зіставлення соло у різних партіях, перехід від соло до загально хорового звучання, синкопований ритмічний малюнок, глісандо. Особливої уваги потребує налагодження вертикального строю при модуляціях всього хору після кожної строфи (по півтонах у гору до кульмінації та вниз до кінця), яка ускладнюється пролонгованою рухливою динамікою (*pp* - *cresc.* - *ff* - *dim.* - *pp*).

ВІДОМОСТІ ПРО КОМПОЗИТОРІВ СЛОБОЖАНЩИНИ – АВТОРІВ МУЗИКИ ДО ХОРОВИХ ТВОРІВ

Григорій Митрофанович Давидовський (1866 -1952рр.) - хоровий диригент, регент, співак, композитор. Народився у родині приходського священика. Початкову освіту здобув вдома, займаючись зі старшим братом Іваном, згодом оркестровим диригентом, скрипалем. У 1887 р. Закінчив Чернігівську духовну семінарію. З 1891 по 1897 рр. навчався в Санкт-Петербурзькій консерваторії на капельмейстерському відділенні. Теоретичні предмети вивчав у М.А. Римський-Корсакова і А.К. Лядова. У 1902 р закінчив вокальний факультет по класу проєсора Є. І. Іванова-Смоленського зі статусом вільного художника, магістра музики та співу.

Г.М. Давидовський створив 35 хорових колективи. Перший хор був сформований в 1888 р в с. Мельня з 25 селян. Працював в якості диригента хорів в С.-Петербурзі (з 1903), Баку (1905-1906), Ростові-на-Дону (1908-1918), Москві (1938-1941), Харкові, Полтаві (1944). С хором Всесоюзного радіокомітету виїжджав до Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Китаю, Угорщини, Сербії, Чехії та Фінляндії. Дав більше 3 тис. концертів і оперних спектаклів.

Г.М. Давидовський займався також педагогічною діяльністю. Петербурзької консерваторії вів хоровий клас студентів (1896-1900), викладав вокал у муз. училищі Баку (1905-1906), вів хорові дисципліни в Київському музично-драматичному інституті ім. Н. В. Лисенко (1917-1919), на Всеукраїнських диригентських курсах в Житомирі (1918), читав лекції на диригентських курсах в Кобеляках та Вінниці (1919-1921), в Корсунському муз. училищі, в Лубнах (1924), керував регентськими класами при муз. училищі в Ростові-на-Дону, працював в капельмейстерському класі при Військовій академії ім. М. В. Фрунзе в Москві (1933-1934). Підготував майже 500 хорових диригентів.

У Г.М. Давидовського склалася своя система організації хорів, методика хормейстерської роботи, заснована на роз'ясненні змісту твору, сольфеджуванні, співі інтервалів, спеціальних вправах. Репертуар хорів його включав твори радянських, західноєвропейських композиторів, власні твори (в т. ч. церковні), народні (укр., рос., пол., румун., мордов. та ін.) пісні.

Давидовський залишив майже 80 хороших творів та обробок. З них для церковних хорів: Всеношна (Ростов-на-Дону, 1909-1910), Літургія (Вінниця, 1920-1921), «О Всепетая Мати», «Милість миру», «Тебе поем» (1903), «Благочестивейшаго» , «В молитвах Неусипающих», «Нині відпускаєш», «Світе ясний», Велика і сугуба ектенії (1992), «Хвалить ім'я Господнє», Мале славослів'я» (1912), «Христос воскрес »(3 варіанти), Гімн царю-визволителю (1912). Серед світських творів найбільш відомі: трилогія на теми укр. народних пісень «Бандура» (1896), «Кобза», «Кубань» (1927), поеми «Україна» пам'яті Т. Г. Шевченка, «На чужині».

Тарас Сергійович Кравцов (1922 -2013pp). Відомий радянський і український музикознавець, композитор, педагог; доктор мистецтвознавства, професор; Заслужений діяч мистецтв України. У 1940 році закінчив середню школу № 133 у Харкові і вступив на фортепіанне відділення Харківського музичного училища. У травні 1941 р. , з другого курсу училища , був призваний в Червону Армію. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни; служив піхотинцем, танкістом, санітаром, зв'язківцем, старшиною музичного взводу Полтавського танкового училища. Демобілізований в 1947 році. У 1952 році закінчив історико-теоретичний факультет Харківської консерваторії по класу теорії музики професора М.Д.Тіца.

Ним написані кантата дума «На могилі Шевченка» для соліста, хору та симфонічного оркестру (сл. В.Сосюри, 1962), кантата - поема «Червона зима» (сл. В. Сосюри , 1967 ; 2 - я ред. - 1977), для соліста та симфонічного оркестру три п'єси-картинки (сл. М.Лермонтова, 1964), для симфонічного оркестру варіації на українську тему (1957), для оркестру народних інструментів вісім українських народних пісень (разом з В. Міхелісом, 1961), кантата - дума « На могилі Шевченка» (сл. В. Сосюри , 1962), кантата - поема « Червона зима» (сл. В. Сосюри , 1967 ; 2 - я ред. - 1977), для соліста та симфонічного оркестру три п'єси - картинки (сл. М. Лермонтова , 1964), для симфонічного оркестру варіації на українську тему (1957), для оркестру народних інструментів сім українських народних пісень (совм. з В. Міхелісом , 1961), для голосу і фортепіано цикл «Весна , і сонце, і пісні » (сл. В. Сосюри , 1962), три романтичних хору (сл. О. Пушкіна , М. Горького ,

1965), «Гриміли залпи над Дінцем» (сл. В. Сосюри , 1968), українські народні пісні (сл. нар . , 1971), цикл «Хорові акварелі» (сл. В.Сосюри , 1974), піснєзбірка «Пісні про бойовий і трудовий подвиг» (сл. Б. Блинкова і О.Журова, 1976), обробки народних пісень.

У 1952-2013 викладав у Харківській консерваторії, університеті мистецтв : декан (1961-1962) , доцент (з 1966) , завідувач кафедри теорії музики (1970-1986) , професор (з 1992). З 1964 р. - член Спілки композиторів СРСР. У 2004-2006 - голова Спеціалізованої вченої ради по захисту дисертацій при Харківському університеті мистецтв ім. І.П.Котляревського. Наукова діяльність. У 1963 р. захистив кандидатську , в 1989 р. - докторську дисертацію (тема: «Гармонійна інтонація»).

Кармінський Марко Веніамінович (1930 – 1995рр.) — український композитор. Закінчив Харківську консерваторію у 1953 році (клас Д. Клебанова). Заслужений діяч мистецтв України (1980). Автор опер, балетів, музики до фільмів: «Втеча з палацу» (1975), «Будьте напоготові, ваша Високість!» (1978), член Спілки композиторів України. Серед них опери «Десять днів, які потрясли світ», «Іркутська історія», мюзикл «Робін Гуд».

У творчості композитора пізні роки ознаменувалися творами для струнного оркестру (в їх числі, наприклад, сюїта «Лики бароко»), композиціями для хору без слів («Лакримоза», «Поминальний плач по батькові Олександрю Меню») і на вірші Б. Пастернака, М. Цветаєвої, В.Ходасевича, Д.Мережковського, пов'язаними з традиціями духовної музики.

Останні п'ять років М.В.Кармінський був неодмінним учасником найбільшого в Україні Міжнародного музичного фестивалю «Харківські асамблеї», ініціатором і художнім керівником якого є піаністка і співачка Тетяна Веркіна - музикант, яка високо цінувалася Марком Веніаміновичем. У червні 1995 року в Харкові вийшли в світ два останніх прижиттєвих видання творів майстра - хорової збірка « Дорога до храму» і « Єврейська молитва» для скрипки соло. Ці видання були підготовлені до друку Інститутом музикознавства, науковим співробітником якого М.В. Кармінський залишався до останніх днів життя.

Надзвичайно плідною була громадська активність композитора в ці останні роки і навіть місяці: музика М.В. Кармінського склала програму безпрецедентного дитячого хорового фестивалю, що проходив у Харкові в 1993 році, за його участі було створено благодійний Фонд підтримки молодих дарувань. В останній рік життя М.В. Кармінський - активний член правління цього фонду, разом з поетом Борисом Чичибабіним, піаністкою Тетяною Веркіною, тодішнім мером Харкова Євгеном Кушнарєвим. М.В. Кармінський, як більшість інтелігентів, завжди був у душі опозиціонером, але життя зі своїми несподіваними змінами виявилася значно радикальніше, ніж прогнози опозиціонерів. Марк Веніамінович залишався динамічний: він чуйно спостерігав, тонко аналізував, в чомусь змінювався, чогось внутрішньо противився; у нього були і моменти розгубленості, і моменти гніву з приводу дурного, бездумного руйнування того, що в культурі життєздатне і родюче. Зараз деякі раніше популярні твори відійшли в історію, інші, навпаки, приходять із небуття. Головна праця пізнього Марка Веніаміновича Кармінського - балет «Рембрандт» - поки нікому не відомий, рукопис не опубліковано. Ніхто не бачив ще тих цінностей, які зберігає епістолярний архів композитора. Поступово ці та інші матеріали будуть приходити до слухачів, глядачам, читачам.

Кулик Юрій Іванович (1937-1988). Серед багатьох яскравих імен хорових діячів співучої слобожанської землі почесне місце займає ім'я Заслуженого діяча мистецтв України, професора, першого проректора Харківського інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського – Юрія Івановича Кулика. Протягом короткого, але дуже плідного творчого життя ця людина зуміла розкритися в багатьох галузях музичної діяльності. Диригування, композиція, аранжування та педагогіка – ось ті музичні спеціалізації, які опанував цей видатний майстер. Музичну освіту Ю.Кулик отримав у найпрестижнішому середньому музичному закладі тодішньої радянської країни – Московському хоровому училищі, яким керував видатний хоровий диригент Олександр Васильович Свешніков. Вчителями майбутнього хормейстера були такі відомі музиканти, як О.Гаук, О.Юрлов, В.Соколов, К.Птиця. Ю. Кулик навчався поряд з видатною плеядою всесвітньо відомих композиторів та диригентів: Р. Щедріним, В.Поповим, Г.Струве. Спілкування

з такими особистостями надало молодому хормейстеру можливості отримати глибинні знання зі своєї улюбленої професії. Вже в стінах хорового училища починаються перші композиторські спроби Ю.Кулика. До цього періоду належать хорові обробки українських народних та сучасних пісень вітчизняних композиторів: «Летіла зозуля», «Зоре моя вечірняя», «Щедрий вечір», «Запливай же роженька весела». Після закінчення хорового училища молодий музикант вступає до Харківської консерваторії в клас відомого на Слобожанщині хормейстера, заслуженого діяча мистецтв України, професора Зіновія Давидовича Заграничного. На третьому році навчання стає диригентом студентського хорового колективу консерваторії. В 1965 році Юрій Іванович став головним диригентом та художнім керівником Харківської державної консерваторії. Тоді в Харкові вперше виконуються масштабні хорові твори: кантата А. Ахіняна «Саят-Нова» для соліста, хору та оркестру, кантата «Gallia» Ш. Гуно для мішаного хору, соліста та органу, ораторія О. Флярковського «И мир глядит на нас», кантата «Людина» М. Скорика на вірші Е. Межелайтіса.

Після відкриття у Харкові Будинку органної та камерної музики Ю.І. Кулик відновлює програму тематичних концертів хорової музики. Тут вперше звучать хорові цикли С.Танєєва, К. Стеценка, Б. Лятошинського, твори композиторів І. Ковача, А. Гайдена, М.Стецюна, В. Дробязгіної, Т. Кравцова, Г.Цицалюка. Під його керівництвом хор Харківського інституту мистецтв здійснював записи хорової музики на міському та республіканському радіо.

Одночасно з виконанням обов'язків голови Харківського обласного хорового товариства, Ю.І. Кулік організовує гастролі хору студентів консерваторії та самодіяльного камерного хору по містах тодішнього СРСР.

За його підтримки створюються: камерний хор музичного товариства Слобожанщини — художній керівник професор В. Палкін, народний хор «Візерунок» заводу ХТЗ — художній керівник — заслужений працівник культури Іван Бідак, народний хор «Серпанок» заводу ХЕМЗ — художній керівник — Володимир Чичкань.

Юрій Іванович плідно працював як хоровий аранжувальник. Найбільш відомі його переклади увійшли до збірки «Благословляю вас, леса» П.Чайковського, «Для берегов отчизны дальной» О. Бородіна, «Романс

Женьки» К. Молчанова, «Ариозо матери» А. Новикова з кантати «Нам нужен мир» «Співає академічний хор».

Ю.І. Кулік кілька десятиліть керував хором вчителів Харківського обласного Будинку вчителя.

Серед його учнів: заслужений діяч мистецтв України В. Ірха, заслужений артист України Е. Кузьма, заслужений працівник культури України В. Опарін, заслужений працівник культури України В.Чурілов, доцент Харківського національного університету імені Г.С. Сковороди В.В. Королевський.

Гайденко Анатолій Павлович народився 24 грудня 1937 року в селищі Хорошеве Харківської області З 1945 по 1952 роки навчався в Безлюдівській та Хорошівській середніх школах, а з 1952 по 1955-в Нікельській середній школі Мурманської області. З 1955 до 1958р.р. навчався й закінчив Харківський авіаційний технікум та Вечірню музичну школу по класу баяна Пономарьова М.В. З 1958 по 1963 р.р. навчався в Харківській консерваторії по класу баяна Підгорного В.Я. та Потапова П.К. З 1963 по 1973 р.р.працював у Сумському музучилищі на посаді викладача (спец.баян, диригування, народні інструменти, гармонія, фортепіанний ансамбль), зав.відділом народних інструментів та заступником директора по учбовій частині. В 1973-1977 роки працював у Харківському інституті культури (баян, диригування, оркестровка). З 1977 року-старший викладач, доцент (1991), професор (1995) Харківського інституту (нині університету) мистецтв ім. І.П. Котляревського. Викладає спец. баян, акордеон, оркестровку, читання партитур, інструментознавство. За роки 1968-1974 закінчив історико-теоретичний (по класу "музикознавство" П.П. Калашнікі) та композиторський (по класу "композиція" В.М. Золотухіна) факультети Харківського інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського. Член Національної Спілки композиторів України, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Премії ім. Б.М. Лятошинського, ім. І.І. Слатіна, міжнародного конкурсу в Торонто (Канада), професор Харківського Державного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського. Працює в симфонічному, камерно-інструментальному, хоровому, вокальному, пісенному жанрах. Вагома частина творів написана для оркестру українських народних інструментів ,

баяна, акордеона, домри, цимбалів, бандури, а також для скрипки, віолончелі, валторни. Більшість творів відома з публічних виконань на фестивалі "Київ-музик фест", з видань, радіопередач та студентських виконань, з публікацій.

Для мішаного хору: «Щедрий вечір»(1968), "Засівна"сл. І.Дробного(1984), "Мій рідний край"сл. М.Сингаївського (1985),«Стражденна мати» (1993), «Україно, молюся за тебе»(1997), «Колядники» — на вірші В.Забаштанського"(2000), «Чотири сонети з чотирма епіграфами» сл. Джона Грасена Брауна (США) (1994), «Богородице, Діво, радуйся» та «Достойно єсть» на канонічні тексти(1997).

Для народного хору: «Пливуть човни сл. Л.Кочугура» (1985), «Край мій наснився мені» сл. М.Томенка"(1986), «Плетуться коси» сл. А.Матійка(1989).

Для дитячого хору: «Верталися гуси сл. М.Томенка»(1994), «Мій Харків сл. О.Марченка“(2004), „Kukuleczka“ — обробка польської народної пісні.

Цололо Микола Анатолієвич – харківський диригент-регент. Народився в 1957 році в сім'ї священника з глибинними духовними традиціями. Батьки з дитинства заохочували своїх дітей до занять музикою і співам у церковному хорі. Професійну музичну освіту М.А.Цололо отримав на диригентсько-хоровому відділенні Харківського музичного училища імені Б.М. Лятошинського (1977-1981pp.) в хоровому класі заслуженого діяча мистецтв України О.М.Кошмана. Регентську підготовку одержав в Ленінградській (Санкт-Петербургській) Духовній Семінарії на регентському відділенні, яке закінчив у 1985 році. Під час навчання розпочалася його композиторська діяльність. На формування музичного світогляду М.А. Цололо вплинули видатні майстри Ленінградської консерваторії І.Мусін, В.Чернушенко та архієпископ Іонофан (Єлецьких), який на той час, викладав в стінах Ленінградської (Санкт-Петербургської) Духовної Семінарії.

Після закінчення духовної семінарії М.О.Цололо працював регентом у Калузі, Ленінграді, Хмельницькому, а також у відомих храмах Харкова: Трьохсвятительській церкві та Благовіщенському соборі. М.А.Цололо – автор «Всеношної» для мішаного хору; чотирьох Літургій, степенних антифонів, піснеспівів Панахиди, Великого посту та Великодня, духовних концертів. До

світських композицій належать хори на слова Т.Г.Шевченка, на вірші сучасних поетів та за власними текстами. Творчості М.А. Цололо властиве чітке наслідування канонічним формам православної духовної музики, а також використання українського мелосу.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА У НАВЧАЛЬНОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Професійна підготовка студентів на музично-педагогічному факультеті являє собою одну із складових всебічного розвитку особистості у вищій школі, яка передбачає ґрунтовне оволодіння знаннями з предметів психолого-педагогічного та спеціального музичного циклу. Запропонована Болонською системою кредитно-модульна технологія включає у себе індивідуальну та самостійну форми роботи студентів, які дозволяють їм не тільки опановувати навчальний матеріал в особистому темпі, а підвищити їх ініціативність в його засвоєнні.

Питання вокально-хорової підготовки майбутніх вчителів музики знайшли відображення у дослідженнях К. Нікольської-Береговської, Н. Венедиктової, Т.Смирнової, Н. Тарарак; проблеми роботи з хором знайшли відображення у працях провідних хорових диригентів П. Чеснокова, О. Єгорова, К. Пігрова, В. Соколова, О. Казачкова; аспекти підготовки студентів музично-педагогічних факультетів до практичної роботи з хором відображено у роботах Б. Яркіна, Т. Первушиної, М. Тукмачової, А. Кречковського. Однак, проблема організації та проведення саме індивідуальної роботи в процесі навчання у хоровому класі не знайшла достатнього висвітлення дослідженнях згаданих авторів.

Важливою формою класної та позакласної професійної діяльності вчителя музики у школі виступає вокально-хорова робота. Тому, одне з головних завдань навчання на музично-педагогічному факультеті полягає у підготовці майбутнього вчителя-музиканта до такої діяльності. Серед комплексу спеціальних музичних дисциплін базовим є «Хоровий клас». Він поєднує в собі: по-перше, початкову дисципліну, що синтезує знання з усіх предметів музичної спеціалізації, по-друге, навчальний виконавський колектив.

Як навчально-творчий колектив хоровий клас складається із студентів музично-педагогічного факультету. Необхідно зазначити, що на музично-

педагогічний факультет вступають студенти з різним рівнем музичної підготовки. Це особи із середньою спеціальною освітою, які закінчили фортепіанне, теоретичне, струнне, народне відділення музичного училища, училища культури, педагогічний коледж та випускники музичних шкіл, ліцеїв мистецтв, а також випускники загальноосвітніх шкіл, які зовсім не мають музичної підготовки. Більшість з них ніколи не співали у хорі і не мають практичного досвіду роботи в ньому. Таким чином, хоровий клас на музично-педагогічному факультеті, по суті, є школою хорового співу і центральною дисципліною, де студенти на практиці «з азів» оволодівають вміннями й навичками особистої вокально-хорової техніки та методикою проведення вокально-хорової роботи у колективі.

Специфіка діяльності хорового колективу музично-педагогічного факультету як навчально-концертного хору, а також особливості його співацького складу вимагають пошуку ефективних шляхів навчання хоровому співу майбутніх вчителів музичного мистецтва. Важливою формою роботи у вирішенні цієї проблеми є індивідуальна робота, яка дає можливість займатися зі студентами в залежності від рівня їхньої підготовки.

Так, у процесі індивідуальної роботи студенти, які не мають музичної підготовки, спочатку вивчають хорові партії на слух з голосу викладача, а потім, після програвання на фортепіано, мелодії своєї партії. Наступним кроком для цих студентів є спів партій по нотах, що поступово розвиває у них навичку читання нот з листа. Основними задачами викладача під час занять зі студентами цієї категорії є розвиток координації між слухом та голосом (особливо у хлопців), формування вокально-хорових навичок з детальним аналізом особливостей кожного співака. Доцільно проводити індивідуальну роботу у мікрогрупах із 2-3 студентів, що дає можливість по чергову прослуховувати кожного, не перевантажувати голосовий апарат, а також звертати увагу студентів на недоліки у співі їхніх товаришів. Для самостійної роботи студентів потрібно застосовувати аудіо записи партій хорових творів, які зроблені викладачами або старшими студентами.

Прослуховування першокурсниками хорових партій у записі щодня буде сприяти не тільки їх швидкому запам'ятовуванню, а й сформує еталонне звучання твору, який вивчається.

При індивідуальній роботі зі студентами, які мають музичну підготовку на рівні музичної школи, перевіряються і закріплюються їх знання партій, відпрацьовуються інтонаційно та ритмічно складні епізоди. З цією метою виявляються причини поганої інтонації, невірного виконання ритму, що дає змогу обрати засоби їх виправлення для кожного студента індивідуально.

Студент під контролем викладача вірно програє свою партію, співає і грає її одночасно, проспівує партію а capella. Відпрацювавши таким чином з викладачем свою партію, студент має закріпити її самостійно у тій же послідовності.

Для індивідуальної роботи зі студентами, які мають за плечима середню музичну спеціальну освіту, застосовуються такі види роботи:

одночасне програвання і спів партії, спів своєї партії та програвання іншої, що дозволяє розвинути навички самостійно утримувати свою партію.

Корисно застосовувати спів у дуетах, тріо та квартетах. Підготовку до співу в ансамблі можна проводити за допомогою аудіо запису хорових партій, коли студент має співати свою партію разом з іншою або навіть декількома, що звучать у записі. Таку підготовку потрібно проводити спочатку під керівництвом викладача, а потім самостійно.

Важливим засобом формування вокально-хорових навичок під час індивідуальної роботи є запис співу студентів на диктофон, що надає можливості співаку почути свій голос зовні, проаналізувати разом з викладачем якість свого звучання, розвивати навички вокального слуху. Такі записи доцільно робити на протязі вивчення хорового твору як засіб корекції якості звучання, а також при контрольному виконанні партії, яке має бути оцінено як викладачем, так і самим студентом.

Отже, для організації індивідуальної роботи студентів музично-педагогічного факультету у курсі «Хоровий клас» згідно з вимогами

Болонського процесу необхідно: врахування індивідуальних особливостей студентів під час проведення індивідуальної роботи; урахування групових особливостей студентів (рівень інтелектуального розвитку, провідний тип темпераменту, мотив навчальної діяльності і т.п.); розробка індивідуальних творчих завдань для індивідуальної роботи зі студентами над проблемними темами курсу і керівництво нею з боку викладача; створення необхідного методичного матеріалу для організації індивідуальної роботи студентів.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ХОРІ

У процесі опанування навчального курсу «Хоровий клас» важливою є їх самостійна робота з цієї дисципліни, яка передбачає: роботу зі спеціальною літературою в галузі хорознавства; самостійне вивчення партитур хорових творів; опанування хорових партій.

Робота з навчально-методичною літературою – це невід’ємна частина вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка перш за все відбувається завдяки його участі у навчальному хоровому колективі. До такої літератури належать репертуарні збірки хорових творів, книги, статті, підручники, словники, енциклопедії з проблеми хорового виконавства. Вивчаючи означені літературні джерела, студент має засвоїти основні хорознавчі терміни і поняття.

Широке ознайомлення з літературою щодо хорових творів, які вивчаються у хоровому класі, повинно дати уявлення про основний зміст того чи іншого твору, відомості про його авторів, а також різноманітні підходи до їх інтерпретації. Така робота, на наш погляд, значно розширить музичний світогляд студента і привчить його самостійно аналізувати вокально-хоровий матеріал.

Знання співаком хорової партитури, а не тільки своєї партії, є головною умовою успішної роботи над будь-яким твором. Він має знати

нотний матеріал так, щоб вільно спостерігати за виконанням, діагностувати якість свого співу і звучання хору взагалі та корегувати свої дії.

Вивчення партитури – складний і кропіткий процес. До нього входять: ретельний розбір, аналіз голосоведіння з позиції усіх елементів хорової звучності – ансамблю, строю, дикції, нюансів, агогіки тощо; вироблення власних слухових та інтонаційних уявлень; розуміння інтерпретації. Під час самостійної роботи студент має відпрацювати всі вокально-інтонаційні складності своєї партії, вміти виконувати її як сольфеджіо, так і текстом.

Потрібно зауважити, що у методичній літературі пропонується вивчення партитур без використання інструменту, тобто за допомогою внутрішнього слуху. Особливо важливо це при вивченні творів церковної православної музики, які виконуються без супроводу. Для роботи з такими творами студент на репетиціях хорового класу та занять з сольфеджіо має придбати слухові уявлення та досвід, які б забезпечували його внутрішній слух.

У роботі з хоровою партитурою необхідно приділяти увагу такій формі її вивчення, як аналітичний аналіз її складових компонентів, в якому потрібно визначити особливості зазначеного твору.

Нами рекомендується такий приблизний план хорової партитури:

- данні про життя композитора; стисла характеристика творчості, шко та напряму, до яких належить автор; огляд хорових творів та характеристика їх стильових ознак; історія створення твору та його місце у творчості композитора;
- загально-музичні питання: жанр твору, стиль письма, композиційна структура, ладотональний план, голосоведіння, метро ритм, тематика, агогіка, динаміка, музично-тематичний аналіз; співвідношення та відповідність змісту та форми музичного та поетичного текстів, їх виразні засоби та взаємозв'язок;
- вокально-хоровий аналіз: теситура, дихання та звукоутворення, характер звуковедення, вокальність тексту, особливості дикції, строю та ансамблю;

- виконавський аналіз: визначення стилістичних ознак та засобів їх відтворення, питання темпу, сили та характеру звучання, їх зв'язок з частковими та загальними кульмінаціями.

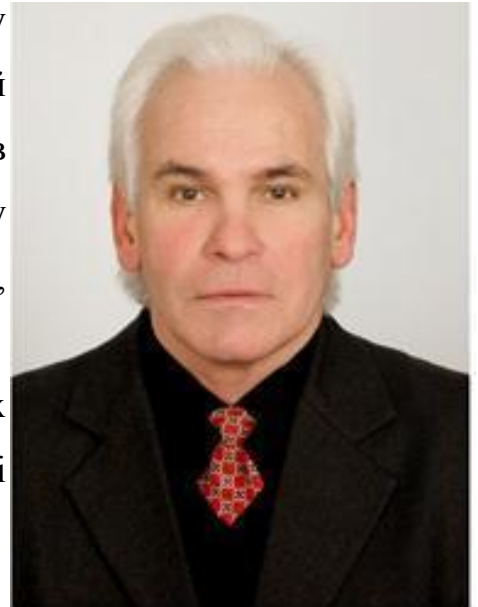
Заключний етап роботи над створенням художнього образу хорового твору повинен ґрунтуватися на глибокому засвоєнні співаками внутрішнього змісту твору та розкритті власних почуттів у контексті диригентської інтерпретації. На цьому етапі необхідно звернути увагу на відпрацювання художніх нюансів, встановлення кульмінаційного плану.

**ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ЗБІРКИ ТА КЕРІВНИКІВ
НАРОДНОГО КАМЕРНОГО ХОРУ «ЮВЕНТА» ХНПУ ІМЕНІ
Г.С. СКОВРОДИ**

**Королевський Віктор Валентинович
Художній керівник народного камерного хору ХНПУ
імені Г.С. Сковороди «Ювента»**

Королевський Віктор Валентинович у 1985 р. закінчив диригентсько-хоровий факультет Харківського інституту мистецтв імені І.П. Котляревського по класу заслуженого діяча мистецтв України, професора Ю.І. Куліка.

Після його закінчення працював у різних самодіяльних колективах Харкова та області (чоловічий хор академії імені Л.О. Говорова, народний хор міста Золочева, камерний хор харківського обласного музичного товариства).

З 1987 р. розпочав педагогічну діяльність у Харківському державному педагогічному інституті, паралельно працював хормейстером Харківського камерного хору під керівництвом народного артиста України, професора В.С. Палкіна. В своїй творчій діяльності В.В. Королевський намагається втілювати принципи хорової роботи провідних майстрів хорового співу Слобожанщини заслуженого діяча мистецтв України Ю.І. Куліка, З.Д. Заграничного, О.П. Петросяна. Виконуючи аранжування та переклади для хору цих провідних хормейстерів, він продовжує традиції харківської хорової школи.

Узагальнивши досвід роботи Харківського камерного хору та академічного хору студентів Харківського інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського, він створив у 1995 р. камерний хор «Ювента» ХНПУ імені Г.С. Сковороди, з яким працює і сьогодні.

За плідну роботу по вихованню учнівської молоді та творчу діяльність В.В. Королевського неодноразово було нагороджено грамотами Міністерства освіти і науки України, обласної і міської державної адміністрації.

Васильєва Оксана Вікторівна
Диригент-хормейстер народного камерного хору ХНПУ
імені Г.С. Сковороди «Ювента»

Васильєва Оксана Вікторівна у 1991 році закінчила диригентсько-хоровий факультет Харківського інституту мистецтв імені І.П. Котляревського і отримала розподіл до камерного хору Харківської обласної філармонії. Поряд з професійною виконавською діяльністю Васильєва О.В. у 1995 р. розпочала педагогічну роботу в ХДПУ імені Г.С. Сковороди на кафедрі вокально-хорової підготовки вчителя. У 1998 р. почала наукову діяльність. З 2002 по 2005 рр. навчалася в аспірантурі ХДПУ імені Г.С. Сковороди за спеціальністю загальна педагогіка та історія педагогіки.

Коло наукового пошуку Васильєвої О.В. охоплює проблеми морально-естетичного виховання та мистецької освіти учнівської молоді засобами хорового мистецтва. Розкриттю цієї теми було привчено кандидатську дисертацію «Формування морально-естетичної культури учнівської молоді засобами хорового мистецтва на Слобожанщині (кінець ХІХ – початок ХХ століття), яка була захищена у 2006 р.

У теперішній час на кафедрі вокально-хорової підготовки вчителя ХНПУ імені Г.С. Сковороди Васильєва О.В. викладає лекційні та практичні курси, а саме: «Хоровий клас», «Хорознавство», «Хорове аранжування», «Практика роботи з хором».

Науковий доробок Васильєвої О.В. становить більше 30 публікацій у вітчизняних фахових науково-педагогічних виданнях, навчальні програми з курсів «Методика викладення диригентсько-хорових дисциплін», «Хорове аранжування», «Хоровий клас», методичні рекомендації «Традиційні та нові пісне співи духовної православної музики в хоровому класі», «Методичні рекомендації до проведення олімпіади зі спеціальності «Музичне мистецтво», «Методичні рекомендації з курсу «Хорове аранжування».

Королевська Тетяна Олександрівна
Концертмейстер народного камерного хору ХНПУ
імені Г.С. Сковороди «Ювента»

В 1992 році закінчила Харківське музичне училище ім. Б. Лятошинського по класу фортепіано у Кузенкової Валентини Петрівни. Ще в училищі улюбленими предметами були концертмейстерський та камерний клас, які вели чудові педагоги Васильєва Ольга Борисівна і Маключенко Тамара Василівна. Всі роки навчання в училищі співала в мішаному хорі під керівництвом Кошмана Олексія Миколайовича.

З 1992 по 1997 вчилася на музично-педагогічному факультеті Харківського національного педагогічного університету ім.

Г.С. Сковороди, який закінчила з відзнакою. Ще будучи студенткою 5 курсу почала працювати концертмейстером в камерному хорі під керівництвом Королевського Віктора Валентиновича і в класі хорового диригування.

Тетяна Олександрівна, маючи гарні вокальні здібності, поєднує концертмейстерську діяльність зі співом у хорі та виконанням сольних партій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Асафьев Б. В. О хоровом искусстве. – Л. – 1980.
2. Балашов В. Поэтическое слово и вокальная интонация. // Работа в хоре. - М., Профиздат, 1977.
3. Безбородова Л.А. Дирижирование: Учебное пособие. — М., 1990 4.
Васина-Гроссман В. Музыка и поэтическое слово. Ч.1 - М., 1972. Ч.2, 3. - М., 1978.
5. Виноградов К.Н. Работа над дикцией в хоре. М. – 1967.
6. Гуренко Е. Г. Исполнительское искусство: методологические проблемы. – К. – 1989.
7. Добровольская Н., Орлова Н. Что надо знать учителю о детском голосе. - М., 1972.
8. Добрынина И.Н. Об условиях и некоторых принципах воспитания чистой интонации у певцов/Вопросы физиологии пения и вокальной методики. Труды ГМПИ им.Гнесиных. Вып.25. М., 1975.
9. Егоров А. Теория и практика работы с хором. – Л.: Государственное музыкальное изд-во, 1951. – 240 с.
10. Егорычева М.И. Упражнения для развития вокальной техники – Киев, 1977.
11. Ерман Р. Методические указания к работе над аннотацией хорового произведения. - М., 1984.
12. Живов В. Л. Исполнительский анализ хорового произведения. – М. – 1979.
13. Живов В. Л. Трактовка хорового произведения. – К. – 1991.
14. Живов В. Л. Хоровое исполнительство. – М.- 1974.
15. Кантарович В.С. Гигиена голоса. – М.: Гос. муз. изд., 1955. – 156с
16. Красотина Е.А. Хороведение. Учебное пособие для студентов 1 курса заочного и вечернего отделений музыкально-педагогического факультета. - М., МГЗПИ, 1986.
17. Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений. - М., 1978.
18. Лащенко А.П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития. – К.: Музычна Украина. – 1989.
19. Люш Д. В. Развитие и сохранение певческого голоса. Киев: Муз. Украина, 1988.-144 с.

20. Мархлевський А.А. Практичні основи роботи в хоровому класі. К. – 1986.
21. Матеріали міністерства науки і освіти України щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-V рівнів акредитації. – К., 2003.
22. Пігров К. Керівництво хором. - К: Держ. видав. образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. – 202 с.
23. Полтавцев І., Світозаров М. Курс читання хорових партитур. – К. – 1990.
24. Птица К. Б. Мастера хорового искусства. – М. – 1963.
25. Романовский Н. В. Хоровой словарь. – Л. – 1980.
26. Садовников В. Орфоэпия в пении. М.: Музгиз, 1958. 80 с.
27. Самарин В. Хороведение и хоровая аранжировка: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 352 с.
28. Смирнова Т. Вища диригентсько-хорова освіта в Україні: минуле і сучасність. – Харків: «Константа», 2002. – 256 с.
29. Смирнова Т. Хорознавство (історія, теорія, методика): Навчальний посібник. – Харків: ХДПУ, 2000. – 180 с.
30. Соколов В. Г. Работа с хором. – М. – 1981.
31. Соколов В. Работа с хором: Учеб. пособие. 2-е изд., перераб., доп. – М.: «Музыка», 1983 с., ил., нот. (70)
32. Хомичевський М. Посібник для керівника самодіяльного хору. К., 1960.
33. Чесноков П. Хор и управление им. – М. – 1952.
34. Чишко О.С. Певческий голос и его свойства. — М.-Л., Муз., 1966.
35. Шамина Л.В. Работа с самодеятельным хоровым коллективом. – М.: Музыка. – 1985.
36. Эстрина Т. А. Реализация навыков, полученных в классе дирижирования в практической работе с хором. – М. – 1981
37. Эстрина Т.А. К вопросу о психологической подготовке студентов музыкально-педагогического факультета к работе на хоре / Подготовка учителя музыки общеобразовательной школы / Сборник трудов / выпуск второй // МГПИ им. В.И.Ленина. – М., 1978. – С.31-38

ЗМІСТ

Передмова	3
Г. Давидовський «Віночок українських пісень»	7
Т. Кравцов, Т. Шевченко «І небо невмите»	11
Т. Кравцов, В. Сосюра «Зелений вітер у саду»	14
А. Гайденок «Щедрий вечір»	17
І. Бідак «Ой на Івана-Купала»	20
І. Бідак «Не сходило вранці сонечко»	22
М. Цололо, Т. Шевченко «Сонце заходить	25
М. Цололо «Побажання»	27
М. Цололо «Свете тихий»	29
М. Цололо «Ныне отпускаеши»	31
М. Цололо «Малое славословие»	33
М. Цололо, Т. Шевченко «Все упованіє моє»	34
М. Кармінський «Ave Maria»	37
М. Кармінський «Благодарение Господу»	39
А. Калнинь «Музика», обр. Ю. Кулика	40
Ю. Кулик «Летіла зозуля»	51
П. Яровинський «Зима»	52
П. Яровинський «Звезда полей»	57
А. Ведель «Не отирати лица Твоего»	62
П. Крилов «Слава Единородный»	65
Д. Бортнянський концерт № 10 «Пойте, Богу нашему, пойте»	67
Л. Ревуцький «Гукайте їх»	80
Є Козак «Під небом України»	86
В. Степурко «Хвала Тобі»	90
Негритянський спірічуел «My Lord what a morning» обр. Р.Шоу	93
Негритянський спірічуел «Dry bones» обр. Л. Джерхарта	96
Методичні рекомендації	112
Коментарі та методичні поради до виконання хорових творів	112
Відомості про композиторів Слобожанщини – авторів музики до хорових творів	127
Індивідуальна робота у навчальному хоровому колективі	135
Організація самостійної роботи студентів у навчальному хорі	138
Відомості про авторів збірки та керівників народного камерного хору «Ювента» ХНПУ імені Г.С. Сковороди	141
Рекомендована література	144

Навчальне видання

Упорядники:

Васильєва О.В., Королевський В.В.

Співає народний камерний хор «Ювента» Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск: (д.п.н, професор Смирнова Т.А.)

Комп'ютерна верстка: Подкопай Є.Ю., Корчагіна Г.С.

Коректор: Светлична Г.О.

Підписано до друку

Формат

Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Ум. друк. арк.

Обл. - вид. арк. Зам №

Тираж

прим. Ціна договірна.

Відомості про видавництво

